

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ด้านอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวอาชีพ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนแบบปกติ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวบรวมสาระสำคัญได้ 4 ประการ ซึ่งจะขอนำเสนอดังต่อไปนี้

- 2.1 กิจกรรมแนะแนวอาชีพ
- 2.2 การรับรู้ด้านอาชีพ
- 2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 กิจกรรมแนะแนวอาชีพ

2.1.1 การแนะแนว

2.1.1.1 ความหมายของการแนะแนว

English and English (1970) ได้กล่าวว่า การแนะแนว หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้สามารถเลือกตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม เพื่อเขาจะได้ประสบความสำเร็จในชีวิต

Jones, Stiefel and Stewart (1970 อ้างถึงใน ทองเวียน อมรวิทย์ และคณะ, 2528) ได้ให้ความหมายของการแนะแนวไว้ดังนี้ การแนะแนวคือ การช่วยเหลือ ซึ่งบุคคลหนึ่งช่วยให้บุคคลหนึ่ง รู้จักเลือกตัดสินใจ ปรับตัวและแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนให้รู้จักพัฒนาในเรื่องการช่วยตนเอง การพึ่งตนเอง (Independent) รวมทั้งสามารถที่จะรับผิดชอบต่อตนเองได้

วัชรวิ ทวีพรมย์ (2531) กล่าวว่า การแนะแนว เป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เขาสามารถนำตนเองได้และสามารถปรับตัวได้อย่างมีความสุข ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ได้พัฒนาตนเองให้ถึงขีดสุดในทุกด้าน

คุณล้น จารุรัตน์จามร (2535) กล่าวถึงความหมายของการแนะแนวไว้ว่า การแนะแนว หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักและเข้าใจสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เขาสามารถปรับตนเอง นำตนเอง พัฒาตนเอง และดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างมีความสุขในสังคมปัจจุบัน

มาลินี จุฑาปะมา (2536) ให้ความหมายของการแนะแนวว่า การแนะแนวเป็นการช่วยเหลือแก่บุคคลเฉพาะพิเศษ อาศัยเทคนิคหรือกลวิธีช่วยเหลือหลายอย่างและเป็นการช่วยเหลือที่ทำได้ด้วยน้ำใจงาม ปราศจากการบังคับอำนาจแบบพระเดชให้คนอื่นเชื่อและกระทำตาม และจุดประสงค์สุดท้ายของการแนะแนวก็คือการช่วยพัฒนาชีวิตบุคคลให้เจริญรุ่งเรือง มีความสุขกายสบายใจปราศจากปัญหายุ่งยากใด ๆ ทั้งมวลนั่นเอง

สรุปว่า การแนะแนว หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อม พัฒนาตนเองให้ถึงศักยภาพสูงสุดของตน เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและปรับตนเองให้เข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

2.1.1.2 หลักการแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษา

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529) ได้กล่าวถึงหลักการแนะแนวไว้ดังนี้

(1) การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา จะต้องจัดให้สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาและวัตถุประสงค์ของระดับการศึกษานั้น

(2) การแนะแนวเป็นความพยายามของโรงเรียนที่จะจัดขึ้น เพื่อพัฒนานักเรียนทุกคนทั้งด้านเชาวน์ปัญญา ศักยภาพ การศึกษา อาชีพ และการดำรงชีวิตในสังคม

(3) การแนะแนวมีจุดมุ่งหมายทั้งในการช่วยแก้ปัญหาของนักเรียน และการป้องกันปัญหาต่าง ๆ

(4) การแนะแนวจะมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งหากมีการกำหนดนโยบายวางแผน และดำเนินการให้การช่วยเหลือแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ประหยัด ทองมาก (2532) กล่าวถึงหลักการแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ดังนี้

(1) การแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษาจะต้องจัดเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษา หลักการ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมทั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษา

(2) การแนะนําในโรงเรียนประถมศึกษาจะต้องจัดขึ้นเป็นบริการสำหรับนักเรียนทุกคนแม้จะเฉพาะเด็กที่มีปัญหาเท่านั้น เพราะโรงเรียนมีหน้าที่พัฒนาเด็กให้เจริญงอกงามทุกด้าน กิจกรรมแนะนําในโรงเรียนประถมศึกษาจึงมุ่งให้นักเรียนทุกคนได้มีการพัฒนาสูงสุดทุกด้าน

(3) ครูในโรงเรียนประถมศึกษาต้องทำหน้าที่แนะนําควบคู่ไปกับการเรียนการสอน โดยเฉพาะครูประจำชั้นควรจะมีบทบาทสำคัญมากที่สุดในงานแนะนํา ส่วนครูแนะนํามีหน้าที่ช่วยเหลือครูทุกคน เพื่อให้เข้าใจนักเรียนของตนดีขึ้น และสามารถปรับการสอนของตนให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน

(4) กิจกรรมต่าง ๆ ในงานแนะนําควรเน้นการเข้าใจพฤติกรรมของเด็กแต่ละคน เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ทางการเรียนที่มีความหมาย

(5) บริการแนะนําควรเน้นกระบวนการต่อเนื่อง มิใช่จัดเฉพาะตอนต้นปีหรือตอนปลายปีเท่านั้น นักเรียนควรจะได้ใช้บริการตลอดทั้งปีและนักเรียนทุกคนควรได้รับบริการเร็วที่สุด เพราะประสบการณ์วัยก่อนเรียนและวัยแรกเรียนจะเป็นเครื่องชี้แนวทางของพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน

ศุภลักษณ์ จารุรัตน์จามร (2535) กล่าวว่า การดำเนินงานแนะนําให้มีประสิทธิภาพ นักแนะนําจะต้องมีหลักการแนะนําไปปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) การแนะนําเป็นงานส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษา เป็นงานที่ช่วยให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การแนะนํากับการศึกษาไม่อาจแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด

(2) การแนะนําเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตของบุคคล โดยจะต้องจัดกิจกรรมเป็นขั้น ๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา

(3) การแนะนําเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ต้องศึกษารวบรวมข้อมูลของแต่ละบุคคล เพื่อให้ความช่วยเหลือให้เหมาะสมแก่บุคคลนั้น

(4) การแนะนํายึดหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การให้การช่วยเหลือนั้นเป็นการให้บุคคลเข้าใจตนเองและเข้าใจสิ่งแวดล้อม เพื่อให้บุคคลเลือกตัดสินใจเอง ปรับตนเองได้และดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(5) การแนะนํามีจุดมุ่งหมายทั้งด้านการป้องกันปัญหา การแก้ปัญหาและการส่งเสริมพัฒนาการ การแนะนําจึงจัดเพื่อบุคคลทุกคนไม่ใช่เป็นการบริการเฉพาะผู้ที่มีปัญหาเท่านั้น

(6) การแนะนําจัดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคคลในทุกด้าน เช่น ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา บุคลิกภาพ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ฯลฯ

(7) การแนะแนวมีหลักการในการช่วยเหลือบุคคลให้ปรับตัวได้ในปัจจุบัน และมีการวางแผนที่ดีในอนาคต

(8) การแนะแนวเกิดจากความร่วมมือของบุคคลที่มาใช้บริการและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนับตั้งแต่ผู้บริหารสถาบัน บุคลากรในสถาบัน บุคลากรในชุมชน ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่แนะแนวจะต้องเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

(9) ผู้ที่ทำหน้าที่แนะแนวต้องมีคุณสมบัติในด้านการศึกษาทางสาขาการแนะแนว ได้รับการฝึกอบรมการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยาโดยเฉพาะ มีประสบการณ์และบุคลิกภาพที่เหมาะสม

จากแนวคิดเกี่ยวกับหลักการแนะแนวและหลักการแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษา มีแนวคิดที่สอดคล้องกันคือ การแนะแนวจะต้องจัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยเน้นการป้องกันปัญหา การแก้ไข้ปัญหา การส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนและจะต้องจัดให้กับนักเรียนทุกคน ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายของโรงเรียนและในชุมชน การจัดการแนะแนวจะประสบผลสำเร็จได้ก็ขึ้นอยู่กับครูแนะแนวที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถประสานงานกับทุกฝ่ายได้

2.1.1.3 จุดมุ่งหมายของการแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษา

ประหยัด ทองมาก (2532) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษา ไว้ดังนี้

- (1) เพื่อช่วยพัฒนานักเรียนให้เข้าใจตนเองในด้านความสามารถ ความสนใจ ความถนัด บุคลิกภาพ ความสำเร็จ
- (2) เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา ซึ่งจะนำไปสู่การมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม
- (3) เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพในการศึกษาเล่าเรียนให้มีความพร้อม และมีการตั้งต้นที่เหมาะสม
- (4) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน ช่วยจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นหรือขัดขวางพัฒนาการต่าง ๆ ของนักเรียน
- (5) เพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นทั้งในโรงเรียน และสังคมที่แวดล้อมนักเรียนแต่ละคน

พนม ลีมาวีย์ (2533) และมาลินี จุฑาปะมา (2536) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการแนะแนว ซึ่งมีแนวคิดสอดคล้องกันดังนี้

(1) เพื่อป้องกันปัญหา การป้องกันปัญหาเป็นวิธีที่เหมาะสมถ้าปล่อยให้เกิดปัญหาแล้วมาแก้ปัญหามายหลัง บางครั้งก็ยุ่งยากที่จะแก้ไข การแนะแนวจึงให้ข้อมูลนักเรียนได้ตัดสินใจด้วยตนเองอย่างเหมาะสม เช่น ตัดสินใจเลือกอาชีพโดยพิจารณาถึงความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

(2) เพื่อแก้ไขปัญหา ทุกคนย่อมประสบกับปัญหาในการดำเนินชีวิต ดังนั้นการแนะแนวจึงมุ่งจะให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม

(3) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในทุกด้านให้สามารถพัฒนาตนเองให้ถึงศักยภาพที่สูงสุดของตน มีแนวคิดและปฏิบัติในทางที่ดีที่ถูกต้องมีความเจริญแห่งตน มีแนวทางในการดำเนินชีวิตและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุขตามอัธยาศัยของตน

ศุภลักษณ์ จารุรัตน์จามร (2535) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

(1) เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทุกด้านของเด็กให้เป็นไปด้วยดี ตั้งแต่ขั้นเริ่มแรกของชีวิต

(2) เพื่อแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่ขัดขวางพัฒนาการของเด็ก

(3) เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพที่พึงประสงค์

(4) เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพในการปรับตัว ให้มีความพร้อมและการเริ่มต้นที่ดี

(5) เพื่อสนองความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และศักยภาพด้านอื่น ๆ ของเด็กให้เหมาะสมแก่เด็กแต่ละคน

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการแนะแนวก็คือการป้องกันปัญหา การแก้ไขปัญหาและส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน ส่วนจุดมุ่งหมายของการแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษาสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการแนะแนว กล่าวคือเป็นการป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งในระดับนี้จะเน้นเพื่อเป็นการปูพื้นฐานและวางแนวทางเสริมสร้างสมรรถภาพ บุคลิกลักษณะ และพัฒนาการให้เป็นไปตามวัย เป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ต่อไป

2.1.2 การแนะแนวอาชีพ

2.1.2.1 ความหมายของการแนะแนวอาชีพ

Super (1957) ได้ให้ความหมายของการแนะแนวอาชีพไว้ว่าการแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จักตนเองและได้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ เพื่อที่จะได้นำไปตัดสินใจในการเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสมและประสบความสำเร็จในอาชีพที่เลือกนั้น สามารถทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมได้อย่างสมบูรณ์

Miller (1961) ได้ให้ความหมายของการแนะแนวอาชีพว่าการแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลในการเลือกอาชีพและการปรับตัวในการประกอบอาชีพ

อนันต์ อนันตวงลี (2514) กล่าวว่า การแนะแนวอาชีพ (Vocational Guidance) หมายถึง กระบวนการในการช่วยเหลือบุคคลในการเลือกอาชีพ การเตรียมตัวประกอบอาชีพ การเข้าทำงานและการมีความเจริญก้าวหน้าในการทำงานที่ทำ

จำเนียร ช่างโซติและคณะ (2524) ให้ความหมายของการแนะแนวอาชีพไว้ 2 ประการ ดังนี้

(1) การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลแต่ละคนให้สามารถเลือกอาชีพ เตรียมตัวเข้าสู่อาชีพและมีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพโดยสามารถรู้จักและเข้าใจตนเอง มีการวางแผนอนาคต เลือกและตัดสินใจในอาชีพด้วยตนเองอย่างฉลาดและพึงพอใจในงานนั้น

(2) การแนะแนวอาชีพเป็นการให้ข้อเสนอแนะ ให้ประสบการณ์และคำแนะนำที่เกี่ยวกับการเลือกอาชีพหนึ่ง ๆ เพื่อเตรียมตัวบุคคลเข้าสู่อาชีพและมีความก้าวหน้าในอาชีพ

ทนม ล้อมอารีย์ (2533) กล่าวถึงการแนะแนวอาชีพว่า การแนะแนวอาชีพ (Vocational Guidance) หมายถึงกระบวนการให้การช่วยเหลือนักเรียนเกี่ยวกับการวางแผนและการตัดสินใจเลือกอาชีพ เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และสภาพร่างกายของตน

ศุภลักษณ์ จารุรัตน์จามร (2535) กล่าวว่า การแนะแนวอาชีพ (Vocational Guidance) หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่ช่วยบุคคลในการเลือกอาชีพ เช่น การเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ การหางานและการสมัครเข้าทำงาน การทำให้เกิดความก้าวหน้า มั่นคงในการทำงาน การเลื่อนวิทยฐานะเมื่อเข้าทำงาน เป็นต้น

มาลินี จุฑะปะมา (2536) กล่าวถึงการแนะแนวอาชีพว่า การแนะแนวอาชีพ ได้แก่ การวิธีและกระบวนการต่าง ๆ ที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักเลือกอาชีพ การเตรียมตัวประกอบอาชีพ รู้จักพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าและมั่นคงในอาชีพ

รวีวรรณ ชินะตระกูล (2537) ได้กล่าวถึงการแนะแนวอาชีพว่า เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่มุ่งเน้นช่วยเหลือให้บุคคลมีความสามารถในการเลือกประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม กับความถนัด ความสามารถ และความสนใจของตน ตลอดจนการช่วยเตรียมบุคคลเพื่อการประกอบอาชีพ การช่วยให้บุคคลมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและช่วยให้บุคคลพัฒนาอาชีพของตน

จากแนวความคิดของบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงพอสรุปได้ว่า การแนะแนวอาชีพ คือ กระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จักตนเอง รับรู้ข้อมูลทางอาชีพ มีความสามารถตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม รู้จักการวางแผนในการเตรียมตัวเข้าสู่โลกของอาชีพ รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับอาชีพที่ตนเองเลือก ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาตนเองและสังคมตลอดทั้งพัฒนาประเทศอีกด้วย

2.1.2.2 หลักการแนะแนวอาชีพ

สมจิต อนุภาณ (2522) ได้เสนอหลักการแนะแนวอาชีพ โดยกล่าวว่า ในการแนะแนวอาชีพนั้น ผู้แนะแนวอาชีพจะช่วยบุคคลดังนี้

(1) ให้บุคคลได้รู้จักและเข้าใจตนเอง กล่าวคือ ได้ทราบคุณลักษณะต่าง ๆ ของตน เช่น ความสามารถทางสมอง ความถนัดตามธรรมชาติ ความสนใจ อารมณ์ ความบกพร่องของตน รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว

(2) บุคคลมีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับงานอาชีพต่าง ๆ เช่น อาชีพอะไรให้ประโยชน์อย่างไร มีผลเสียอย่างไร

(2) บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับโอกาสที่จะเปิดให้ได้ศึกษาหรือฝึกฝนอบรมเพื่ออาชีพหนึ่ง ๆ เมื่อบุคคลมีความรู้ดังที่กล่าวมา 3 ประการข้างต้นแล้ว ก็จะนำมาพิจารณารวมกับผู้แนะแนวและผู้ปกครองแล้วตัดสินใจเลือกอาชีพต่อไป

วัชร ทรัพย์มี (2523) ได้กล่าวถึงหลักการแนะแนวอาชีพว่าในการแนะแนวอาชีพนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ผู้ดำเนินการแนะแนวควรมียึดหลักดังนี้

(1) การแนะแนวอาชีพเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) นักแนะแนวอาชีพยึดหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

(3) การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

(4) การแนะแนวอาชีพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเยาวชน

(5) ผู้ทำหน้าที่แนะแนวจะต้องมีคุณสมบัติของนักแนะแนวที่ดีและได้รับการฝึกอบรม

ทางการแนะแนว โดยเฉพาะ

(6) นักแนะแนวอาชีพต้องตระหนักว่าการเลือกอาชีพเป็นสิ่งสำคัญ

(7) ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพเป็นสิ่งทีมนักแนะแนวต้องศึกษา

(8) นักแนะแนวอาชีพต้องตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาทั่วไป

(9) การตัดสินใจเลือกอาชีพควรมีการยืดหยุ่น

(10) การแนะแนวอาชีพจะต้องคำนึงถึงความต้องการด้านเศรษฐกิจและโอกาสที่บุคคล

จะได้ทำงานด้วย

(11) การแนะแนวอาชีพควรมีการประสานงานกันระหว่างโรงเรียนและหน่วยงาน

ภายนอก

(12) กิจกรรมแนะแนวอาชีพ ควรเป็นทั้งกิจกรรมที่จัดในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

(13) การแนะแนวอาชีพมิได้มีจุดประสงค์เพียงการช่วยให้บุคคลตัดสินใจเลือกอาชีพได้

เท่านั้น แต่เป็นการช่วยให้บุคคลมีเจตคติที่ถูกต้องปราศจากอคติ พิจารณาสังต่าง ๆ โดยใช้เหตุผล ตลอดจนมีความรู้เกี่ยวกับอาชีพและมีหลักในการตัดสินใจและการทำงาน

รวีวรรณ ชินะตระกูล (2537) เสนอหลักสำคัญของการแนะแนวอาชีพดังนี้

(1) การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่อง การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในระยะยาวและค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้นควรจะเริ่มการแนะแนวอาชีพตั้งแต่วัยประถมศึกษาต่อเนื่องจนกระทั่งถึงระดับอุดมศึกษา และในการแนะแนวอาชีพแต่ละระดับนั้นจะต้องคำนึงถึงวัยและความพร้อมของเด็ก

(2) กระบวนการแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยข้อมูล

2.1) ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน ซึ่งรวบรวมจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การบันทึกพฤติกรรม การทดสอบต่าง ๆ การสำรวจความสนใจในอาชีพ เป็นต้น เมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วสามารถช่วยให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองในการเลือกประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม

2.2) ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ จะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างถูกต้อง ซึ่งข้อมูลนี้จะต้องครอบคลุมในทุกด้าน เช่น ลักษณะของอาชีพ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับอาชีพนั้น คุณสมบัติต่าง ๆ ของผู้ประกอบการ ประเภทของแรงงานอาชีพ

ต่าง ๆ ในสถานศึกษาอบรมเพื่อการประกอบอาชีพ แนวโน้มของการมีงานทำ และความต้องการแรงงาน แหล่งหางาน เป็นต้น

2.3) ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศ ข้อมูลเกี่ยวกับเจตคติ และค่านิยมของสังคม ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองให้เข้ากับสังคม

(3) การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่ต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่าย ในสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนความร่วมมือของชุมชนในท้องถิ่นที่สถานศึกษานั้นตั้งอยู่ จะทำให้งานแนะแนวอาชีพเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลครอบคลุมทุกด้าน

(4) การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่มุ่งให้บุคคลตัดสินใจด้วยตนเอง โดยยึดหลักในเรื่องของการให้บุคคลเป็นผู้กำหนดชีวิตของตน

(5) การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่ช่วยเหลือบุคคลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องกันดังนี้

5.1) ช่วยให้ผู้คลุ้รู้จักตนเองว่ามีความถนัด ความสามารถ ความสนใจและบุคลิกอย่างไร เพื่อที่จะเลือกอาชีพได้เหมาะสมกับตน

5.2) ช่วยให้ผู้คลุ้รู้จักข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวางในทุก ๆ ด้าน

5.3) ช่วยให้ผู้คลุ้รู้จักตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

5.4) ช่วยให้ผู้คลุ้ได้มีโอกาสศึกษา ฝึกฝน อบรม หรือสัมผัสเกี่ยวข้องกับงานอาชีพต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เพื่อให้เกิดทักษะ ความสามารถที่จะออกไปประกอบอาชีพได้

5.5) ช่วยให้ผู้คลุ้มีงานทำภายหลังจากการสำเร็จการศึกษา หรือมีโอกาสที่จะศึกษา ฝึกฝน อบรมเพิ่มเติม เพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต

5.6) จัดให้มีการติดตามและประเมินผล เพื่อการปรับปรุงแก้ไข

กล่าวโดยสรุป หลักการแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการช่วยเหลือด้านอาชีพที่ต่อเนื่องควบคู่กับพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุคคล โดยเน้นให้ผู้คลุ้รู้จักตนเองในด้านต่าง ๆ และรู้เกี่ยวกับโลกของงานและสามารถวิเคราะห์ตนเองกับการวิเคราะห์อาชีพ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเลือกอาชีพ

2.1.2.3 การแนะแนวอาชีพในโรงเรียนประถมศึกษา

มีผู้กล่าวถึงการแนะแนวอาชีพในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

Smith (1971 อ้างถึงในปิยะมิตร เมธาธิระนันท์, 2537) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการแนะแนวอาชีพในโรงเรียนประถมศึกษา สรุปได้ว่าควรจัดให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ดังต่อไปนี้

- (1) ความรู้เกี่ยวกับโลกกว้างทางอาชีพ
- (2) ความเข้าใจและความซาบซึ้งเกี่ยวกับความสำคัญของการทำงาน
- (3) ความรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์และข้อมูลด้านอาชีพที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
- (4) ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญในปัจจุบันของสังคม ซึ่งเปลี่ยนแปลงไป

และมีผลต่อการทำงานและผู้ประกอบอาชีพ

(5) เข้าใจและแปลความหมายเกี่ยวกับความสนใจ ความสามารถและค่านิยมในอาชีพ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการของการประกอบอาชีพ

- (6) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างการศึกษากับการประกอบอาชีพในอนาคต
- (7) เป็นพื้นฐานที่ดีในการตัดสินใจเลือกอาชีพ

ชาอุทัย อาจารย์ (2524) กล่าวถึงการแนะแนวอาชีพในโรงเรียนประถมศึกษาว่า ในระดับนี้ควรเน้น 2 ลักษณะคือ ด้านพัฒนาการ และด้านการอบรมซึ่งมีองค์ประกอบบางอย่างที่สามารถพัฒนาได้ในระดับนี้คือ

- (1) รักและให้เกียรติกับงานที่ต้องใช้มือ
- (2) การฝึกการใช้มือ
- (3) การประสานงานที่ดี
- (4) การทำงานที่เป็นระเบียบและระบบ
- (5) การจัดวัสดุอย่างเป็นระบบ
- (6) การมีน้ำใจในการร่วมกันทำงาน
- (7) รับผลที่ได้เหมือนคนอื่น ๆ
- (8) ประเมินผลผลิตของตนเอง
- (9) มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ
- (10) ต้องการการทำงานให้ได้ผลที่ดีกว่า
- (11) การพัฒนาทักษะที่ดี

มาลินี จุฑาปะมา (2536) ได้กล่าวว่า การแนะแนวอาชีพในโรงเรียนประถมศึกษา นั้นจะต้องจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเองถึงลักษณะภายนอกและลักษณะภายในของ

ตนเอง เช่น ลักษณะนิสัยความชอบ ความถนัด ในชั้นประถมต้นนักเรียนยังไม่สนใจกับการเลือกอาชีพ เรื่องที่ควรจะต้องจัดกิจกรรมเป็นอาชีพต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น และงานของอาชีพที่มีประโยชน์ต่อท้องถิ่นในระดับประถมปลายควรจะทำให้นักเรียนได้รับรู้เกี่ยวกับอาชีพได้กว้างขึ้น โดยให้เห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพ เพื่อเป็นพื้นฐานในการเตรียมตัวเข้าสู่โลกแห่งอาชีพ

สรุปว่า การแนะแนวอาชีพในโรงเรียนประถมศึกษาเน้นมุ่งเน้นให้นักเรียนได้รับรู้โลกของอาชีพอย่างกว้าง ๆ พัฒนาการรับรู้ด้านอาชีพเกิดความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของอาชีพ ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเลือกอาชีพในอนาคตให้สอดคล้องกับความถนัด ความสามารถ และความสนใจของตนเอง

2.1.3 กิจกรรมแนะแนว

2.1.3.1 ความหมายของกิจกรรมแนะแนว

บราวน์ เกกิงพล (2515) กล่าวถึงกิจกรรมแนะแนวว่า หมายถึง บริการต่าง ๆ ในโครงการแนะแนวที่จัดทำขึ้น

พิไล แยมงามเหลือ (2521) ให้ความหมายของกิจกรรมแนะแนว สรุปได้ว่า หมายถึง บริการข่าวสารและข้อมูล เพื่อให้นักเรียนได้สำรวจ รู้จักและเข้าใจตนเองได้อย่างถูกต้อง เช่น การบริการสำรวจและประเมินตนเอง การปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพทางบ้านและทางโรงเรียน นอกจากนี้ยังช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ให้การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม เพื่อเป็นการเตรียมวางแผนการศึกษาและเลือกอาชีพในอนาคต

จินดาภรณ์ อังสุวรรณชาติ (2525) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมแนะแนวสรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนว หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างเยาวชนทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

วิภาภรณ์ เรือนทิพย์ (2530) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมแนะแนว สรุปได้ว่ากิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างทักษะทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สามารถนำสติปัญญา สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคม และประเทศชาติ

วรพรรณ ศรีอุบล (2535) สรุปถึงความหมายของกิจกรรมแนะแนวว่า กิจกรรมแนะแนว หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เห็นพฤติกรรมจากแบบโดยใช้สไลด์ เทป

การฟังบรรยายประกอบกับการอภิปรายร่วมกัน เป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อการเป็นพลเมืองดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี และอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข

จากเอกสารที่กล่าวถึง สรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อเสริมสร้างทักษะด้านต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนอีกทั้งเป็นการปลูกฝังลักษณะที่ดีงามให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลและสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

2.1.3.2 การจัดกิจกรรมแนะแนว

Miller (1967) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมแนะแนว เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อม สามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้

จำเนียร ช่างโชติ (2524) ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมแนะแนวว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการแนะแนว ซึ่งต้องจัดให้กับนักเรียน ตั้งแต่เข้าเรียนระดับอนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัย การจัดกิจกรรมแนะแนวนั้นแต่ละระดับมีรูปแบบแตกต่างกัน มีทั้งการจัดกิจกรรมแนะแนวเป็นหมู่และเป็นรายบุคคล โดยมุ่งให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง โลกของงาน รวมทั้งมีการปรับปรุงด้านสังคม และลักษณะนิสัยเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคม การจัดกิจกรรมแนะแนวนั้นระดับประถมศึกษา นั้น ครูประจำชั้นมีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนของตนอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากต้องสอนและรับผิดชอบนักเรียนทั้งชั้นเป็นประจำ จึงมักดำเนินกิจกรรมแนะแนวเป็นกลุ่ม โดยการสอนและการจัดกิจกรรมแนะแนวควบคู่กันไป ส่วนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นั้น มีวิชาเรียนเพิ่มขึ้น มีครูมากขึ้น นักเรียนมีความรู้ความสามารถมากกว่านักเรียนระดับประถม การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของการแนะแนวระดับมัธยมจึงแตกต่างจากการจัดระดับประถม ซึ่งจำเป็นต้องจัดแยกออกไปจากกิจกรรมในชั้นเรียนหรือกิจกรรมการสอน

ผกา บุญเรือง (2526) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมแนะแนวพอสรุปได้ว่าในตอนเริ่มต้นของการจัดกิจกรรมจะจัดอยู่ในรูปของการให้ข่าวสารต่าง ๆ เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวาง และได้สำรวจตนเอง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความเจริญก้าวหน้า ปรับปรุงบุคลิกภาพและแก้ปัญหาหรือข้อบกพร่องต่าง ๆ ของนักเรียนตามลักษณะและความแตกต่างของบุคคล และที่สำคัญให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยอาจจัดในรูปของการจัดกิจกรรมโฮมรูมการแนะแนวในรายบุคคลและเป็นหมู่คณะ เป็นต้น

วิภาภรณ์ เรือนทิพย์ (2530) กล่าวสรุปถึงการจัดกิจกรรมแนะแนวว่าเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างทักษะทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สามารถนำ

ความรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ตลอดจนเพื่อเป็นการปลูกฝังและฝึกปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง
 ดีงามอันจะนำไปสู่ความเป็นพลเมืองดี มีประสิทธิภาพ

วิไลพรรณ อ่อนตา (2531) เสนอแนะ แนวทางการจัดกิจกรรมแนะนําในโรงเรียน
 พอสรุปได้ดังนี้

(1) การจัดทำประวัตินักเรียน โดยเริ่มจัดรวบรวมข้อมูล ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ
 ครอบครัว สุขภาพ ความสนใจ ความสามารถ ความถนัด สิ่งที่ถูกครอบงำต้องการให้โรงเรียนช่วย
 ปรับปรุงนักเรียน

(2) การจัดโครงการต่าง ๆ ของนักเรียนเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ วิชาการ
 และพัฒนาการของนักเรียน ดังต่อไปนี้

2.1) กิจกรรมสนทนาเวลาเช้า หรือเวลาบ่ายหลังเลิกเรียนแล้วเป็นกิจกรรมที่
 มีการให้ข้อมูลและฝึกทักษะต่าง ๆ นอกเหนือจากหลักสูตร

2.2) การจัดให้นักเรียนหมุนเวียนกันรับผิดชอบดูแลเรื่องระเบียบวินัย การ
 รักษาความสะอาดภายในโรงเรียน เพื่อฝึกการรับผิดชอบต่อและความเป็นผู้นำ

2.3) การจัดนิทรรศการต่าง ๆ เช่น วันครู วันแม่ วันเด็ก ฯลฯ

2.4) การจัดการแสดงบนเวที เพื่อให้นักเรียนกล้าแสดงออกต่อชุมชน

2.5) การประกวดมารยาท

2.6) การจัดประกวดแต่งคำประพันธ์ วาดภาพ ดนตรี

(3) การจัดปฐมนิเทศ เพื่อให้ผู้ปกครองและนักเรียนได้รู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับระบบ
 ระเบียบ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองและนักเรียนอบอุ่นใจ เพื่อเตรียม
 พร้อมที่จะปฏิบัติตามได้ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น

(4) การจัดบริการทุน ในกรณีนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยทางโรงเรียนจะ
 ต้องทำหน้าที่ติดต่อขอทุนจากที่ต่าง ๆ เพื่อนำมาช่วยเหลือ

(5) การจัดบริการซ่อมเสริม เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน โดยครู
 ประจำชั้นหรือประจำวิชาเป็นผู้รับผิดชอบ

(6) การประสานงานระหว่างผู้ปกครองและครู ให้ได้ปรึกษาหารือกัน เพื่อหาทาง
 สนับสนุนหรือช่วยเหลือนักเรียนให้พัฒนาไปตามความสามารถอย่างเต็มที่

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2533) กล่าวว่าโดยสรุปถึงการจัดกิจกรรมแนะแนวอย่างมีระบบ ว่าเป็นการจัดกิจกรรมอย่างมีขั้นตอน มีโครงการ เป้าหมาย และวิธีดำเนินการที่เป็นไปตามเกณฑ์ แต่ในขณะเดียวกันก็มีความยืดหยุ่นต่อผู้เรียนที่มาจากกลุ่มประชากรต่าง ๆ

วรพรรณ ศรีอุบล (2535) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมแนะแนวสรุปได้ว่าเป็น กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นโดยผ่านโครงการแนะแนว เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนการใช้เทคนิคและวิธีการเพื่อช่วยเหลือนักเรียน เพื่อการปรับตัวที่ดี และสามารถดำเนินชีวิตในสังคมยุคปัจจุบันได้อย่างมีความสุข โดยใช้สื่อ เพื่อสร้างความสนใจของ นักเรียนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม

สรุปว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวเป็นการจัดกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อเสริมสร้าง การพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยการใช้เทคนิค วิธีการ และรูปแบบต่าง ๆ เช่น การปฐมนิเทศ การปัจฉิมนิเทศ บทบาทสมมติ การจัดป้ายนิเทศ การโฮมรูม เป็นต้น เพื่อเป็น แนวทางในการที่จะป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหาและส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมไปในสิ่งที่ดีงาม เป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ เข้าใจตนเอง และปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ อย่างมีความสุข

2.1.4 การจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพ

2.1.4.1 การจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพในโรงเรียนประถมศึกษา

วัชร ทรัพย์มี (2523) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพ ควรจะเป็นกิจกรรม ดังต่อไปนี้

- (1) ให้นักเรียนไปสัมภาษณ์เรื่องเกี่ยวกับอาชีพจากพ่อ แม่ หรือบุคคลอื่น ๆ แล้วนำมาเขียนเรียงความ หรือนำมาเล่าให้เพื่อนฟัง
- (2) ให้นักเรียนเล่าถึงงานอดิเรกของตนและอธิบายไปสู่สู่ทางที่จะประกอบอาชีพ เนื่องจากงานอดิเรกนั้น ๆ
- (3) จัดหาเอกสารเกี่ยวกับอาชีพให้นักเรียนอ่าน โดยขอความร่วมมือจากบรรณารักษ์ หรือจัดทำสารานุกรมสำหรับเด็ก
- (4) จัดป้ายนิทรรศการเกี่ยวกับอาชีพ โดยให้นักเรียนช่วยกันตัดมาจากหนังสือพิมพ์ หรือจากการไปสัมภาษณ์บุคคลอื่น ๆ
- (5) เชิญวิทยากรอธิบายเรื่องอาชีพในกิจกรรมแนะแนวเป็นกลุ่ม

- (6) สนับสนุนให้นักเรียนพึงวิทยุหรือคู่มือที่ค้นในรายการเกี่ยวกับอาชีพ
- (7) ให้นักเรียนสะสมภาพ การประกอบอาชีพต่าง ๆ
- (8) การจัดอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับอาชีพ
- (9) ส่งเสริมให้นักเรียนจัดชุมนุมอาชีพ
- (10) จัดนิทรรศการอาชีพ
- (11) จัดศึกษานอกสถานที่ให้นักเรียนมีโอกาสเยี่ยมชมโรงงานหรือหน่วยงานต่าง ๆ

ในชุมชน

- (12) จัดหางานให้นักเรียนทำ
- (13) จัดรายการทนายอาชีพ
- (14) แทรกความรู้เกี่ยวกับอาชีพในหลักสูตร
- (15) ให้นักเรียนได้สำรวจผลการเรียนของตน ครูควรให้นักเรียนได้สำรวจ

ความสามารถและความถนัดในแต่ละวิชา

- (16) จัดฉายภาพยนตร์หรือภาพนิ่งเกี่ยวกับอาชีพ

อึ้ง บักริ (2528) ได้กล่าวถึงการเตรียมตัวเยาวชนเพื่อการทำงานและอาชีพว่า

- (1) ควรให้เยาวชนได้สัมผัสกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานและอาชีพที่เป็นอยู่ในชีวิตจริงในท้องถิ่นของตน ซึ่งโรงเรียนอาจทำได้โดยการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้ เช่น บุรุษไปรษณีย์ พยาบาล ฯลฯ

- (2) ไปเที่ยวสวนสัตว์ สวนสนุกดูการทำงานของคนงานและเจ้าหน้าที่แล้วกลับมาเขียนหรือเล่าเรื่องการทำงานของบุคคลเหล่านั้น

- (3) ดัดภาพคนในอาชีพต่าง ๆ ที่กำลังทำงานอยู่จากหนังสือพิมพ์หรือวารสาร

ปิดรวบรวมนไว้ในสมุดภาพ

- (4) เล่าเรื่องงานอดิเรกของตนและของพ่อแม่
- (5) ศึกษาการทำงานของบุคคลต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น ครู เสมียน ภารโรง ฯลฯ
- (6) สำรวจงานอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น และสัมภาษณ์กิจกรรมของบุคคลในแต่ละอาชีพ

ตลอดจนความรู้ทักษะที่จำเป็น รายได้และโอกาสความก้าวหน้า เป็นต้น

การจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพในระดับประถมศึกษาเน้นควรปลูกฝังและอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเกิดคุณสมบัติต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตทุกชนิด ให้นักเรียนเกิดการรับรู้ว่างานทุกอย่างมีเกียรติ ไม่ควรดูถูกงาน

และปลูกฝังทัศนคติในการทำงานที่ดี ซึ่ง อามา ญัตช่วง (2530) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพในระดับประถมศึกษาดังนี้

- (1) ควรจัดให้มีวัสดุ สิ่งพิมพ์ สื่อการเรียนหรือหนังสืออ่านประกอบเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวัย และลักษณะการอ่านของเด็ก เช่น ในลักษณะภาพโปสเตอร์ หนังสืออ่านสำหรับเด็ก เกมของเด็กที่แสดงอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้รับความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ และสนใจอาชีพต่าง ๆ ไปในตัวด้วย
- (2) การจัดกิจกรรมให้เด็กได้มีโอกาสเล่าเรื่องหรือเขียนเรียงความเกี่ยวกับอาชีพของพ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง หรืออาชีพต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่พบเห็น
- (3) จัดกิจกรรมในลักษณะการแสดงบทบาทสมมติเป็นผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามความสนใจของนักเรียน เพื่อให้เขาเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทั้งนี้เพื่อครูจะได้สอดแทรกข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับอาชีพนั้น ๆ ด้วย
- (4) จัดกิจกรรมทัศนศึกษาพานักเรียนไปชมแหล่งประกอบอาชีพต่าง ๆ ในท้องถิ่นให้เด็กได้มีโอกาสพบเห็นสภาพที่แท้จริงของการประกอบอาชีพ ให้เด็กมีโอกาสสนทนากับผู้ประกอบอาชีพ และเมื่อกลับจากทัศนศึกษาแล้วให้นักเรียนได้มีโอกาสเล่าหรือเขียนเรียงความเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้พบเห็น
- (5) จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีโอกาสทำรายงานหรือกิจกรรมประจำวันของตนว่าได้ทำอะไรบ้างเพื่อตนเอง เพื่อครอบครัว และเพื่อชุมชน ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังความรู้สึกในตัวของนักเรียนว่าชีวิตคนเราจะต้องมีงานทำ หรือชีวิตก็คืองานนั่นเอง
- (6) จัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนหรือตลาดนัดจำหน่ายผลงานของนักเรียนที่ได้จากการเรียน

รวีวรรณ ชินะตระกูล (2537) ได้เสนอแนวคิดในการจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพในสถานศึกษาไว้ดังนี้

- (1) ชี้แจงให้เห็นคุณค่าของวิชาที่เรียน โดยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับวิชาต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญในการที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพในอนาคต
- (2) จัดอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ โดยพยายามเลือกอาชีพที่มีส่วนสัมพันธ์กับวิชาที่เรียน หรือหัวข้อที่ดึงดูดความสนใจ เช่น อิทธิพลของสิ่งประดิษฐ์ต่อชีวิตเรา การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โลกของงานในชุมชน การเตรียมตัวเลือกอาชีพ ฯลฯ

(3) ใช้แบบสำรวจหรือแบบทดสอบความถนัดต่าง ๆ มาทดสอบนักเรียนแล้วแบ่งกลุ่มตามความสนใจ แล้วเชิญวิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายให้ฟัง

(4) ส่งเสริมให้มีการจัดชุมนุมอาชีพต่าง ๆ ตามความถนัดและสนใจ เช่น ชุมนุมเกษตรกร ชุมนุมคหกรรม ชุมนุมถ่ายภาพ ชุมนุมธุรกิจ ชุมนุมดนตรี ฯลฯ

(5) แทรกบทความที่เกี่ยวกับอาชีพในหนังสือพิมพ์ประจำโรงเรียน เช่น บทสัมภาษณ์ผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ

(6) จัดนิทรรศการอาชีพต่าง ๆ ในห้องสมุด เช่น มุมอาชีพที่น่าสนใจ มีแผ่นภาพมีแผนผังประกอบ

(7) จัดฉายภาพยนตร์ ภาพนิ่ง วิดีโอเทป เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ให้นักเรียนได้มีโอกาสชม โดยติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีสิ่งเหล่านี้ เช่น กรมแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรมหรือหน่วยงานที่มีในท้องถิ่น เป็นต้น

(8) จัดทัศนศึกษา พานักเรียนไปชมสถานที่ประกอบการต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล โรงงานอุตสาหกรรม ร้านสรรพสินค้า หรือโรงแรม โดยก่อนไปควรมีการวางแผนล่วงหน้า เช่น ให้นักเรียนตั้งคำถามเอาไว้ หรือเชิญวิทยากรมาบรรยายและเมื่อกลับจากทัศนศึกษาก็ควรจะให้นักเรียนได้เล่าความรู้สึกหรือเขียนเรียงความรายงานตามความคิดเห็นของตน

(9) จัดให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสำรวจอาชีพในชุมชน โดยการออกไปสัมภาษณ์สอบถาม ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ แล้วกลับมารายงานหรือเขียนเรียงความ

(10) จัดให้นักเรียนได้เล่นละครแสดงบทบาทอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสสอดแทรกความรู้สึกที่มีต่ออาชีพนั้น ๆ

(11) จัดให้มีวันอาชีพ (Career Day) มีนิทรรศการแสดงผลงานและการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ จัดให้มีวิทยากรบรรยาย หรือจัดอภิปรายเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ทั้งนี้โดยอาศัยความร่วมมือจากชุมชน และควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมช่วยงาน เช่น ติดต่อบริษัท งาน การจัดสถานที่ และการต้อนรับ

(12) การจัดตั้งศูนย์สนเทศทางอาชีพ ซึ่งจะเป็นแหล่งบริการข้อมูลทางอาชีพ

(13) จัดโครงการต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัสอาชีพหรือทดลองทำงาน

จากแนวคิดที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพในระดับประถมศึกษา นั้น มุ่งเน้นการใช้กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นสื่อให้นักเรียนสนใจ เช่น กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมบทบาทสมมติ การออกไปสำรวจ สัมภาษณ์เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียน

ได้พัฒนาการรับรู้ด้านอาชีพให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพ เพื่อที่จะเป็นพื้นฐานในการเลือกประกอบอาชีพในอนาคตให้เหมาะสมกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง ซึ่งการจัดกิจกรรมควรให้นักเรียนมีโอกาสสัมผัสกับอาชีพใกล้เคียงก่อน แล้วจึงขยายออกกว้างตามลำดับ

2.1.4.2 เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว

Patterson (1973 อ้างถึงใน สรศักดิ์ โสชู, 2530) ได้เสนอว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวควรจัดสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ช่วงเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมสำหรับเด็กประถมศึกษาใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง เพราะเด็กจะเกิดความเบื่อหน่ายได้

Gazda (1975) เสนอแนะว่า จำนวนครั้งและเวลาที่เหมาะสมในการเข้ากลุ่ม คือ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 30-60 นาที

Trotzer (1977 อ้างถึงใน ชูชัย สมิตธิไกร, 2527) กล่าวว่าในการกำหนดเวลาและความถี่ในการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมแนะแนว หากจำกัดทำกับสถานศึกษาก็จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงการจัดเวลาของสถานศึกษาด้วย เช่น ในโรงเรียนส่วนมากจะจัดเวลาเป็นคาบคาบละ 50 นาที เป็นต้น สำหรับจำนวนครั้งในการเข้ากลุ่มทั้งหมดขึ้นอยู่กับเป้าหมายของกลุ่ม และธรรมชาติของสมาชิกกลุ่ม แต่อย่างน้อยที่สุดไม่ควรต่ำกว่า 8 ครั้ง

วิภากรณ์ เรือนทิพย์ (2530) เสนอแนะว่าเวลาในการจัดกิจกรรมแนะแนวนั้นควรจัดอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 1 ชั่วโมง สำหรับนักเรียนประถมศึกษาควรปรับเวลาให้สั้นลงตามธรรมชาติและ ความสนใจของเด็ก

อารี คันท้เจริญรัตน์ (2533) กล่าวว่าเวลาที่เหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวควรใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ถ้าเป็นเด็กเล็กซึ่งมีความสนใจสั้นก็ควรจะใช้เวลาน้อยลง

ดังนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การกำหนดเวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวนั้น จะใช้เวลาประมาณ 50 นาทีแต่ไม่เกิน 1 ชั่วโมง ส่วนจำนวนครั้งในการร่วมกิจกรรมแนะแนวควรจัดให้เข้าร่วมอย่างน้อย 8 ครั้ง และจะจัดสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง และในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 8 ครั้ง ใช้เวลาครั้งละ 50 นาที โดยจะจัดกิจกรรมแนะแนวสัปดาห์ละ 2 ครั้ง เพื่อให้เหมาะสมกับธรรมชาติและ ความสนใจของนักเรียนในระดับประถมศึกษา

2.2 การรับรู้ด้านอาชีพ

2.2.1 ความหมายของการรับรู้ด้านอาชีพ

2.2.1.1 ความหมายของการรับรู้

Good (1959) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ (Awareness) ว่าโดยสภาพการณ์แล้ว การรับรู้คือ การทราบ การรู้ ความสำนึกเกี่ยวกับสถานการณ์หรือจุดมุ่งหมายหรืออธิบายความหมายได้ว่าเป็นความรู้ การรับทราบ ตามสภาพการณ์

Eysenck และคณะ (1979) อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ (Awareness) ว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ เช่น เมื่อนำโจทย์การบวกเลขมาให้หาคำตอบก็สามารถแสดงวิธีทำได้ทันทีเมื่อเห็นเครื่องหมายบวก นอกจากนั้นการรับรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตนเอง เป็นจิตสำนึก ที่สกัดจากคำอธิบายการรับรู้ก็คือการที่บุคคลมีประสบการณ์ ความรู้ เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สามารถนำมาใช้แก้ปัญหา หรือช่วยเหลือตนเองได้ ดังเช่น การบวกที่ยกตัวอย่าง

Statt (1981) กล่าวถึงการรับรู้ (Awareness) ว่าเป็นความรู้ที่เป็นประสบการณ์จากบางสิ่งบางอย่าง แต่ละส่วนมาจากพฤติกรรมที่แท้จริง

Reber (1985) กล่าวว่า การรับรู้ (Awareness) คือ สิ่งที่อยู่ในตัวบุคคล ซึ่งเป็นการรับทราบ ความเข้าใจ หรือจิตสำนึกเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง

จากความหมายของการรับรู้ที่ได้กล่าวถึง สามารถสรุปได้ว่าการรับรู้ (Awareness) เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในตัวบุคคลแล้วเก็บสะสมเอาไว้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับตัวบุคคลได้

2.2.2 การรับรู้ด้านอาชีพ

2.2.2.1 ความหมายและความสำคัญของการรับรู้ด้านอาชีพ

Thompson (1973) กล่าวถึงการรับรู้ด้านอาชีพ (Career Awareness) ว่าเป็นกระบวนการในระยะแรกของชีวิตที่จะใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกอาชีพ

Currie (1975) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ด้านอาชีพไว้ว่า การรับรู้ด้านอาชีพหมายถึง การพิจารณาอาชีพจากความเชื่อของตนเอง โดยดูจากการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลที่แสดงออกมาว่าเป็นกิจกรรมที่มีผลดีและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

สำเนา ขจรศิลป์ (2523) กล่าวถึงการรับรู้ด้านอาชีพของเด็กประถมศึกษาไว้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาจะต้องรู้จักตนเองในด้านความสนใจ ความสามารถ ความถนัดเป็นอย่างดี รวมทั้งรู้จักโลกของงานก็จะทำให้สามารถเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง ทำให้ประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ สามารถทำประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2528) กล่าวว่า การรับรู้หมายถึง การที่เด็กเริ่มจะเรียนรู้ว่าในโลกนี้มีอาชีพต่าง ๆ มากมาย เริ่มเข้าใจโลกของตนอย่างคร่าว ๆ และสามารถรู้ว่า เครื่องแบบ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าบุคคลประกอบอาชีพใด อาชีพใด มาตราของเข แตกต่างจากอาชีพใด มาตรา ของเพื่อนอย่างไร มีอาชีพใดบ้างที่เขาสนใจ และให้รู้รายละเอียดให้มากขึ้นและรู้ลักษณะของอาชีพอย่างคร่าว ๆ

Shofstall (1973 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529) กล่าวว่านักเรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกของงาน ความสำคัญและลักษณะของงานและอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถ ความสนใจ ความชอบของตนเองเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นการเตรียมตัวเข้าสู่โลกของงาน

จากความหมายที่ได้กล่าวข้างต้น สรุปว่า การรับรู้ด้านอาชีพ หมายถึง การที่เด็กมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญ และลักษณะอาชีพ อาชีพในชุมชน การประสบความสำเร็จในอาชีพ ตลอดจนพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถความสนใจของตนเองกับอาชีพต่าง ๆ เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่โลกของอาชีพได้

2.2.2.2 การพัฒนาการรับรู้ด้านอาชีพ

ในการพัฒนาการรับรู้ด้านอาชีพในโรงเรียนประถมศึกษาควรให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้ Shofstall (1973 อ้างถึงใน ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529)

- (1) พัฒนาการและการก้าวหน้าด้านอาชีพ
- (2) โลกของงานและอาชีพ
- (3) คุณลักษณะของงานแต่ละประเภท
- (4) คุณลักษณะของผู้ประกอบอาชีพ
- (5) งานและอาชีพในชุมชน
- (6) ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ ที่เรียนกับอาชีพ
- (7) การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ โดยพิจารณาถึงความสนใจ ความต้องการ

ความสามารถ การเรียนและการมีประสบการณ์ในอาชีพ

Leonard ,Jeferies and Speading (1974 อ้างถึงใน ปิยะมิตร เมธาธิระนันท์) ได้เสนอกิจกรรมแนะแนวอาชีพในโรงเรียนประถมศึกษาว่า ควรจะให้เด็กรับรู้ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับโลกของงาน การสำรวจอาชีพของเพื่อนบ้านในชุมชน ลักษณะงานอาชีพสาขาต่าง ๆ การสำรวจผลการเรียนและความสนใจของนักเรียน รวมถึงการแสดงบทบาทสมมติในเรื่องการออกแบบสมัครงานและทัศนศึกษาดูงานในแหล่งอาชีพหรือโรงงานต่าง ๆ

Splete (1982) เสนอขอบข่ายของการพัฒนาในเรื่องอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาว่าเด็กจะพัฒนาในเรื่องการรับรู้ต่อตนเองและการวิเคราะห์ตนเอง รับรู้ในเรื่องอาชีพและการรู้จักสำรวจ ประการสุดท้ายคือ กระบวนการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งกิจกรรมแนะแนวอาชีพที่เหมาะสม จะต้องมิใช่ขอบข่ายครอบคลุมทั้ง 3 ประการที่กล่าวมา

วรวรรณ พรหมบุรณย์ (2526) กล่าวถึงการพัฒนาการรับรู้ด้านอาชีพว่าควรพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

- (1) ให้นักเรียนเรียนรู้ความคิดเห็นส่วนตัวของแต่ละคนในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง
- (2) ให้นักเรียนรับรู้ความหลากหลายของงาน
- (3) ให้นักเรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของงานที่มีต่อกัน
- (5) ให้นักเรียนสามารถตัดสินใจและเกิดความเชื่อมั่นในการตัดสินใจของตน
- (6) ให้นักเรียนเกิดทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ
- (7) ให้นักเรียนเข้าใจกระบวนการ ขั้นตอน และชนิดของงาน
- (8) ให้นักเรียนเข้าใจถึงสภาพแวดล้อม โลกของงานและตลาดแรงงานในปัจจุบัน
- (9) ให้นักเรียนใช้เวลาว่างแต่ละวันอย่างมีประสิทธิภาพ
- (10) ให้นักเรียนสามารถเปรียบเทียบความคิดเห็นและเจตคติส่วนตัวของตนต่อผู้อื่น
- (11) ให้นักเรียนสามารถวางแผนการล่วงหน้าและมองเห็นผลดีของการวางแผน
- (12) ให้นักเรียนเรียนรู้การทำงานและบทบาทของแต่ละคนในงานนั้น ๆ
- (13) ให้นักเรียนเรียนรู้ลักษณะของงานแต่ละอย่างที่ต้องใช้ทักษะ และความสามารถ

ที่ต่างกัน

- (14) ให้นักเรียนสามารถวางแผนอนาคตของตนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพในภาย

ภาคหน้า

นอกจากนี้ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการพัฒนาให้เกิดการรับรู้ด้านอาชีพ ดังนี้

หอสมุดกลาง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ขั้นที่ 1 การรู้จักและเข้าใจตนเอง (Self Awareness) เน้นขั้นตอนที่จะช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับความสนใจ ความถนัด ความต้องการ ความสามารถ บุคลิกภาพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของตนเอง

ขั้นที่ 2 รู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพ (Career Awareness) เน้นขั้นตอนการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกของงานกว้าง ๆ โดย

ประการแรก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถสำรวจเกี่ยวกับตนเองและให้เข้าใจตนเองได้ดีขึ้น

ประการที่สอง ให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพแต่ละอาชีพ

ประการที่สาม ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเภทหรือกลุ่มอาชีพ

ประการที่สี่ ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ความไม่ชอบหรือชอบเกี่ยวกับอาชีพแต่ละอาชีพ

ประการที่ห้า ให้นักเรียนอภิปรายถึงบทบาทและความสำคัญของอาชีพแต่ละอาชีพ

ขั้นที่ 3 การปฐมนิเทศเกี่ยวกับอาชีพ (Career Orientation) เน้นขั้นตอนการปฐมนิเทศเกี่ยวกับประเภทหรือกลุ่มอาชีพและรูปแบบของชีวิตที่เกี่ยวกับอาชีพประเภทนั้น ๆ หรือกลุ่มนั้น ๆ

ขั้นที่ 4 การสำรวจเกี่ยวกับอาชีพ (Career Exploration) เน้นขั้นตอนของการสำรวจเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ในรายละเอียดยิ่งขึ้น โดยศึกษาเกี่ยวกับความรู้ องค์ประกอบและทักษะต่าง ๆ เกี่ยวกับแต่ละอาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสภาพของงาน ที่มีผลต่อจิตใจ ของผู้ประกอบการอาชีพแต่ละประเภทความสำคัญของงานนั้น ๆ ตลอดจนการเตรียมตัวช่วยเหลือนักเรียนในการกำหนดเป้าหมายของอาชีพในอนาคต

ขั้นที่ 5 การเตรียมตัวเกี่ยวกับอาชีพ (Career Preparation) เน้นการเตรียมตัวที่จะเข้าสู่อาชีพ เน้นขั้นนี้จะเป็นขั้นที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเข้าสู่อาชีพและจะมีการศึกษาเกี่ยวกับเจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อจะช่วยให้การเลือกอาชีพของนักเรียนประสบผลสำเร็จ

จากเอกสารต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึงในตอนต้นสรุปว่า การพัฒนาการรับรู้ด้านอาชีพให้กับเด็กคือการที่ช่วยให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความสำคัญและลักษณะของอาชีพต่าง ๆ สามารถพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถ ความสนใจ ของตนเองกับอาชีพต่าง ๆ เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่โลกของอาชีพได้

2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ

2.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพ

สำหรับทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพนี้จะมีหลายทฤษฎี ในการวิจัยครั้งนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีที่มีส่วนสนับสนุนการวิจัยมีดังนี้

- 1) ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของ กิงซเบิร์ก (Ginzberg)
 - 2) ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของ ซูเปอร์ (Super)
 - 3) ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของฮาร์วิก เอทส์ (Harvighurst)
- มีรายละเอียดของแต่ละทฤษฎีดังต่อไปนี้

1.) ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของ Ginzberg (วัชร ทรัพย์, 2523 ;

สุโขทัยธรรมาธิราช, 2533 ; นวลศรี เปาโรหิตย์, 2537) สรุปรวมดังนี้

1) กระบวนการเลือกอาชีพและพัฒนาการทางอาชีพ เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตลอดช่วงชีวิต มิได้จำกัดเพียงช่วงวัยรุ่นหรือวัยผู้ใหญ่เท่านั้น

2) กระบวนการเลือกอาชีพมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อาชีพของบุคคลจะขึ้นอยู่กับความคิดสนใจทางอาชีพในระยะแรก ๆ การตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพของบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้อาชีพที่ตนเองสนใจและเหมาะสมกับบุคคลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

3) พัฒนาการด้านอาชีพได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบต่อไปนี้

ก. องค์ประกอบด้านความเป็นจริง (Reality Factor) หมายถึง การตอบสนองที่บุคคลมีต่อความกดดันจากสภาพความเป็นจริงของสิ่งแวดล้อมในการพิจารณาตัดสินใจเลือกอาชีพ

ข. กระบวนการทางการศึกษา (Educational Process) หมายถึง ระดับการศึกษาสูงต่ำของบุคคลแต่ละคน จะเป็นตัวกำหนดหรือจำกัดขอบข่ายการเลือกอาชีพของเขาไปโดยปริยาย

ค. องค์ประกอบทางอารมณ์ (Emotional Factors) หมายถึง ลักษณะทางบุคลิกภาพ สัญชาติญาณ ที่ทำให้บุคคลตอบสนองสิ่งแวดล้อมอย่างไร ก็มีผลต่อการเลือกอาชีพเช่นกัน

ง. ค่านิยมของแต่ละบุคคล (Personal Values) ค่านิยมส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลทำให้บุคคลชอบอาชีพต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน เช่น ผู้ที่มีค่านิยมชอบเสี่ยง อาจเลือกประกอบอาชีพธุรกิจ เป็นต้น

นอกจากนี้ Ginzberg ได้แบ่งการเลือกอาชีพออกเป็น 3 ระยะดังนี้

(1) ระยะเพื่อฝันเกี่ยวกับอาชีพ (Period of Fantasy Choice) เป็นระยะที่เด็กมีอายุประมาณ 6 ถึง 12 ปี เด็กคิดฝันว่าตนจะประกอบอาชีพใด โดยได้รับอิทธิพลจากภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือที่อ่าน เช่น คิดฝันจะเป็นหมอ พยาบาล นายอำเภอ ทหาร ตำรวจ ฯลฯ โดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพความเป็นไปได้และความสามารถของตน

(2) ระยะพิจารณาเลือกอาชีพโดยยังไม่ได้พิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างถี่ถ้วน (Period of Tentative Choice) ระยะนี้เป็นการลองเลือกอาชีพของเด็กที่มีอายุประมาณ 11 ถึง 15 ปี เด็กจะพิจารณาเลือกอาชีพจากลักษณะของตนเอง หรือลักษณะของอาชีพ เช่น พิจารณาเฉพาะความถนัด ค่านิยม ความสนใจของตน โดยไม่ได้พิจารณาองค์ประกอบหรือสภาพการณ์อื่น ๆ ให้อำนาจ เช่น มีความถนัดวาดภาพจึงคิดเลือกอาชีพจิตรกร โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงานของอาชีพนี้ หรืออยากเป็นแพทย์เพราะเป็นอาชีพที่มีเกียรติ รายได้ดี แต่ไม่ได้พิจารณาความสามารถ ความถนัดของตน

(3) ระยะพิจารณาเลือกอาชีพตามสภาพความเป็นจริง (Period of Realistic Choice) บุคคลจะมีอายุ 17 ถึง 20 ปี จะมีการพิจารณาตนเองและอาชีพประกอบกันเพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกอาชีพ ซึ่งจะพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง โดยพิจารณารายละเอียดต่าง ๆ อย่างถี่ถ้วน ในระยะนี้ได้แบ่งย่อยออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ก. ระยะสำรวจอาชีพ (Exploration) เป็นระยะที่บุคคลจะสำรวจอาชีพว่าอาชีพใดเหมาะกับเขาหรือพิจารณาว่าวิชาต่าง ๆ มีเนื้อหาอย่างไร เหมาะกับเขาหรือไม่ วิชานั้น ๆ เป็นพื้นฐานของอาชีพใด

ข. ระยะการรวมตัวของความกึกที่จะเลือกอาชีพ (Crystallization) เป็นขั้นที่บุคคลจะตัดสินใจเลือกอาชีพ เนื่องจากได้มีความคิดเรื่องนี้ไว้พอสมควร

ค. ระยะการตัดสินใจเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจงไม่เขັดกลางใจกว้าง ๆ ว่าจะประกอบอาชีพด้านใดเท่านั้น เช่น ไม่มุ่งแต่เพียงว่าจะประกอบอาชีพสาขาวิทยาศาสตร์ แต่ระบุว่าจะเลือกอาชีพเภสัช

2.) ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพตามหลักการของ Super (วัชรินทร์ ทรัพย์มณี, 2523 ; สุชาติธรรมาธิราช, 2535 ; นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2537) มีหลักการดังนี้

(1) พัฒนาการด้านอาชีพเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากความสนใจในอาชีพ ความสามารถของบุคคล สภาพการณ์ที่บุคคลดำรงชีวิต และทำงาน

ความรู้ที่นักคิดที่มีต่อตนเอง เปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและประสบการณ์ดังนั้นการเลือก และการปรับตัวในอาชีพจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

(2) คุณสมบัติของแต่ละคนเหมาะกับอาชีพได้หลายอย่าง เช่น คนที่ชอบช่วยเหลือผู้อื่นอาจประกอบอาชีพพยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ หรือคนที่ถนัดคำนวณ อาจประกอบอาชีพวิศวกรหรือนักบัญชี คนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อาจประกอบอาชีพนักแสดงหรือสถาปนิก

(3) บุคคลมีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และบุคลิกภาพ

(4) ลักษณะแบบฉบับของอาชีพ (Career Pattern) เป็นต้นว่า ระดับของอาชีพ (เช่น อาชีพทักษะ หรือกึ่งทักษะ) ความมั่นคงของการประกอบอาชีพ (เช่น เปลี่ยนงานบ่อยหรือน้อย) ขึ้นกับสถานะเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว ความสามารถทางสติปัญญา บุคลิกลักษณะและโอกาสที่แต่ละบุคคลได้รับ ตลอดจนการปรับตัวในอาชีพ

(5) การที่จะส่งเสริมให้พัฒนาการด้านอาชีพที่ดี จะทำได้โดยการส่งเสริมให้พัฒนา ความสามารถให้เต็มที่ และให้ได้รู้สภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะของตนเองและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้มีความเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้

(6) กระบวนการพัฒนาด้านอาชีพมีความเกี่ยวข้องกับการพิจารณาตนเองของบุคคล เป็นการที่บุคคลได้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และบุคคลได้ประเมินการกระทำของตนเองมีสิ่งใดเด่นหรือด้อย

(7) การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในการทำงานและในชีวิตขึ้นอยู่กับสิ่งที่บุคคลนั้นได้ทำงานตรงกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ บุคลิกภาพ และค่านิยมของเขา

(8) การพิจารณาตนเองได้ก่อตัวขึ้นแล้วในระยะก่อนวัยรุ่น และชัดเจนขึ้นในระยะวัยรุ่นและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพิจารณาอาชีพของบุคคล

(9) องค์ประกอบเกี่ยวกับความเป็นจริงทั้งหลาย ทั้งลักษณะต่าง ๆ ของตนเองและสังคมยังมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพมากขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น

(10) การเลือกอาชีพและระดับของอาชีพสัมพันธ์กับสติปัญญา สถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว ความต้องการ ค่านิยม ความสนใจ ทักษะเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ระดับการศึกษาและขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดแรงงาน

(11) การประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เป็นการเพิ่มพูนความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อตนเองในทางที่ดี

(12) การประกอบอาชีพของบุคคลเป็นการกำหนดชีวิต

Super เน้นมากในเรื่องวุฒิภาวะทางอาชีพ (Vocational Maturity) ซึ่งก็ได้ อธิบายดังนี้ วุฒิภาวะทางอาชีพมักจะหมายถึงความเข้าใจด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชีพของบุคคล ที่มีกลุ่มอายุที่ต่างกัน เช่น เด็กที่อยู่ ป.4 ย่อมมีความเข้าใจเรื่องอาชีพออกไปจากเด็ก ป.6 แต่ถ้าเด็กที่อยู่ ป.4 คนใดมีความเข้าใจในเรื่องอาชีพเท่าเทียมกับเด็ก ป.6 (คือสูงกว่าเด็ก ป.4 คนอื่น ๆ) เราอาจกล่าวได้ว่าเด็ก ป.4 ผู้นั้นมีวุฒิภาวะทางอาชีพสูงกว่ากลุ่มของเขา ในทำนองเดียวกันถ้าเด็ก ป.6 ซึ่งควรจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องอาชีพในระดับ ป.6 กลับมีความเข้าใจเพียงเท่ากับเด็ก ป.4 เข้าใจ เราก็จัดว่าเด็กคนนั้นมีวุฒิภาวะทางอาชีพต่ำกว่ากลุ่มของเขา จะเห็นได้ว่าการที่จะเรียกบุคคลใดมีวุฒิภาวะทางอาชีพสูงหรือต่ำนั้นต้องเปรียบเทียบกับกลุ่มอายุของเขาด้วย องค์ประกอบที่ใช้ในการวัดวุฒิภาวะทางอาชีพของบุคคล มักจะเป็นข้อมูลทางด้านความรู้ ความเข้าใจตนเอง และความรู้ความเข้าใจในโลกของงานอาชีพ Super เชื่อว่าวุฒิภาวะทางอาชีพ มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคลมาก

สำหรับระยะพัฒนาการด้านอาชีพนั้น Super ได้อธิบายไว้ดังนี้

(1) ช่วงเวลาของการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง การพัฒนาความสามารถ และความสนใจ (Growth Stage) พัฒนาการในช่วงนี้มีส่วนเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดในเรื่องอาชีพ ระยะนี้จะอยู่ในช่วง 14 ปีแรก ของชีวิตแบ่งย่อยเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ก. ระยะที่เด็กยังไม่สนใจในการเลือกอาชีพ จะอยู่ในช่วง 3 ปีแรกของชีวิต

ข. ระยะที่เด็กคิดเรื่องอาชีพ แต่เป็นลักษณะความเพ้อฝัน ระยะนี้เด็กมีอายุระหว่าง 4-10 ปี

ค. ระยะที่เด็กพิจารณาความสนใจของตนในอาชีพต่าง ๆ ระยะนี้เด็กมีอายุระหว่าง 11-12 ปี

ง. ระยะที่เด็กพิจารณาความสามารถในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ช่วงอายุ 13-14 ปี

(2) ช่วงเวลาของการสำรวจตนเอง สำรวจอาชีพ เริ่มมีประสบการณ์จากการ ทำงานและทำกิจกรรมต่าง ๆ (Exploration Stage) เป็นช่วงที่บุคคลตระหนักว่าการทำงาน เป็นส่วนสำคัญของชีวิตในตอนปลายระยะนี้บุคคลจะจำกัดการเลือกอาชีพหรือเลือกศึกษาต่อให้ สอดคล้องกับความสามารถและโอกาสที่จะเป็นไปได้จริง ช่วงนี้จะมีอายุ 15-24 ปี แบ่งเป็น 3 ระยะดังนี้

ก. ระยะที่บุคคลเริ่มพิจารณาเลือก โดยยังไม่ได้ตัดสินใจแน่นอน ซึ่งจะพิจารณาจากความต้องการ ความสนใจ ค่านิยม ความสามารถ และโอกาสในการได้งานทำ บุคคลจะอยู่ในช่วงอายุ 15-17 ปี

ข. ระยะหวัเลี้ยวหัวต่อของพัฒนาการด้านอาชีพ ในระยะนี้บุคคลจะพิจารณาเลือกอาชีพตามสภาพความเป็นจริงมากขึ้น เช่น พิจารณาจากลักษณะของตนเอง ลักษณะงาน ตลอดจนโอกาสที่จะได้งานทำ เป็นช่วงที่บุคคลจะได้มีประสบการณ์ในการฝึกอาชีพหรืออยู่ระหว่างการศึกษ เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ระยะนี้เป็นช่วงที่บุคคลมีอายุระหว่าง 18-21 ปี

ค. ระยะทดลองปฏิบัติงาน เป็นระยะในการฝึกงาน ซึ่งจะเป็นการประเมินความถนัด ความสามารถ และความเหมาะสมต่าง ๆ ช่วงอายุ 22-24 ปี

(3) ระยะที่บุคคลเริ่มประกอบอาชีพที่ถาวร (Establishment Stage) ในช่วงระยะนี้ อาจจะมีการทดลองงาน หรือเปลี่ยนงาน ช่วงนี้เป็นระยะที่บุคคลมีอายุระหว่าง 25-44 ปี

(4) ระยะที่ประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพของบุคคลจะลดลงเนื่องจากชรา (Decline Stage) เป็นระยะที่บุคคลมีอายุประมาณ 65 ปี เป็นต้นไป เป็นช่วงที่บุคคลเริ่มลดประสิทธิภาพในการทำงานลง เนื่องจากสภาพทางสรีระ

3.) ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพตามหลักของ Harvighurst (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533) ซึ่งเป็นผู้ให้หลักการเกี่ยวกับงานตามขั้นพัฒนาการ (Development Tasks) ว่าหมายถึงการพัฒนาและภารกิจในด้านต่าง ๆ ของบุคคล ซึ่งเกิดขึ้นในแต่ละช่วงของชีวิต ถ้าพัฒนาการในช่วงหรือขั้นนั้น ๆ ดำเนินไปอย่างราบรื่น จะทำให้บุคคลนั้นเกิดความสุข ความมั่นใจ และกำลังใจที่จะปรับตัวขั้นต่อไป แต่ถ้าพัฒนาการในขั้นนั้น ๆ ประสบอุปสรรคไม่สามารถดำเนินไปด้วยดี จะทำให้บุคคลนั้นเป็นทุกข์ เกิดปัญหา และจะทำให้พัฒนาการในขั้นต่อไปดำเนินไปด้วยความลำบาก พัฒนาการเหล่านี้เป็นสิ่งที่แต่ละบุคคลจะต้องกระทำให้สำเร็จในแต่ละช่วงของชีวิต พัฒนาการบางด้านเป็นเรื่องทางสรีระ เช่น การพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวร่างกาย พัฒนาการบางด้านเกี่ยวกับการปรับตัวด้านสังคม พัฒนาการบางด้านเกี่ยวกับอาชีพ งานตามขั้นพัฒนาการด้านอาชีพ (Career Development Tasks) เป็นกระบวนการที่ยาวนาน ซึ่งพัฒนาการแต่ละวัยส่งผลกระทบถึงกัน

งานตามขั้นพัฒนาการ แบ่งเป็นขั้น ๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 พัฒนาการด้านอาชีพในวัยเด็ก เป็นขั้นที่เด็กมีอายุระหว่าง 5-10 ปี ในขั้นนี้เด็กจะได้เห็นการทำงานของผู้ใหญ่ เด็กจะสนใจในอาชีพของบุคคลที่แวดล้อม โดยเฉพาะอาชีพของพ่อแม่

ขั้นที่ 2 พัฒนาการด้านอาชีพในวัยรุ่นตอนต้น อายุระหว่าง 11-15 ปี งานตามขั้นพัฒนาการด้านอาชีพในวัยนี้คือ การพัฒนาความสามารถและความคิดความเข้าใจ การพัฒนานิสัยในการทำงานที่ดี เช่น ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบในการทำงานสามารถร่วมมือทำงานกับผู้อื่นได้ การเลือกหลักสูตร เลือกวิชาเรียน เลือกกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง การพึ่งตนเอง

ขั้นที่ 3 งานตามพัฒนาการในวัยหนุ่มสาว เป็นขั้นที่เด็กมีอายุระหว่าง 16 - 25 ปี งานตามขั้นพัฒนาการในวัยนี้คือ การเลือกศึกษาต่อและประกอบอาชีพ การเลือกหลักสูตรระดับอุดมศึกษา (ถ้าบุคคลนั้นศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา) การเลือกอาชีพที่เหมาะสม การพัฒนาทักษะในการทำงาน

ขั้นที่ 4 งานตามขั้นพัฒนาการในวัยกลางคน เป็นช่วงที่บุคคลที่มีอายุระหว่าง 26-40 ปี ถ้าบุคคลประสบความสำเร็จในงานตามขั้นพัฒนาการทำงานสูง เนื่องจากได้มีการเตรียมตัวในการประกอบอาชีพ มีการฝึกทักษะในการทำงานมาแล้วเป็นอย่างดีในวัยก่อน ๆ ประกอบกับประสบการณ์ในการทำงานเพิ่มขึ้น จะช่วยให้บุคคลทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 5 งานตามขั้นพัฒนาการด้านอาชีพในวัยผู้ใหญ่ เป็นช่วงที่บุคคลมีอายุระหว่าง 41 - 61 ปี ในวัยนี้บุคคลไม่เพียงแต่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัวหรือเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น แต่มีส่วนทำประโยชน์ให้สังคมด้วย เช่น เป็นที่ปรึกษาให้แก่หน่วยงานหรือเป็นสมาชิกสมาคม และชมรมต่าง ๆ

ขั้นที่ 6 งานพัฒนาการในวัยชีวิตตอนปลาย เป็นขั้นที่บุคคลมีอายุ 61 ปีขึ้นไป บางคนแม้เกษียณชีวิตการทำงานแล้ว แต่มีงานอดิเรกทำ หรือเป็นที่ปรึกษาให้แก่หน่วยงานหรือบุคคลต่าง ๆ หลายคนอุทิศตัวช่วยเหลือทำนุบำรุงศาสนา ถ้าบุคคลประสบความสำเร็จในวัยที่ผ่านมา ในช่วงนี้เขาก็จะมีความสุข มีความพึงพอใจในชีวิต

จากทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพจะเห็นได้ว่าพัฒนาการด้านอาชีพมีกระบวนการขั้นตอนไปตามวัยและถ้าพิจารณาเด็กวัยประถมศึกษาจะพบว่าวัยนี้เป็นระยะที่เด็กก่อตัวเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง ต่ออาชีพ และเป็นวัยที่เริ่มให้ความสนใจกับข้อมูลด้านอาชีพ มีการพัฒนานิสัยและทักษะในการทำงานตลอดทั้งพัฒนาทักษะการคิดและการตัดสินใจ ถ้าพัฒนาการในช่วงต้น ๆ

ดำเนินไปอย่างราบรื่นจะส่งผลให้พัฒนาการนั้นต่อไปดำเนินไปด้วยดี ดังนั้นจึงควรช่วยเหลือส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านอาชีพอย่างสมวัยโดยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาความสามารถอย่างเต็มที่ ให้ได้รับรู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะของตนเองและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้มีความเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ตรงตามความเป็นจริง ส่งเสริมทักษะการคิด การตัดสินใจ ปลูกฝังนิสัยและทักษะการทำงานที่ดี ให้เด็กได้ตระหนักในคุณค่าของประกอบอาชีพ ได้รู้จักอาชีพต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ได้ทราบว่าอาชีพแต่ละอาชีพต้องอาศัยคนที่มีคุณสมบัติแตกต่างกันและช่วยให้เด็กตระหนักว่าสักวันหนึ่งเขาจะต้องประกอบอาชีพและการประกอบอาชีพจะเกี่ยวกับวิถีชีวิตของเขาอย่างไร

2.3.2 ทฤษฎีการเลือกอาชีพ

การเลือกอาชีพจะมีอิทธิพลต่อผู้เลือกไปตลอดชีวิต การแนะแนวอาชีพควรเข้าใจองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของเด็ก และรู้จักวิธีให้ความช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพในการเลือกอาชีพ และเพื่อเป็นการปรับตัวต่อชีวิตการทำงานในอนาคต ดังนั้นทฤษฎีการเลือกอาชีพจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการแนะแนวอาชีพ (วัชร ทรัพย์มี, 2523) ในการวิจัยขอล่าวถึง 2 ทฤษฎีที่มีส่วนสนับสนุนการวิจัย ดังนี้

- 1) ทฤษฎีการเลือกของฮอลแลนด์ (Holland's Theory of Vocational Choice)
 - 2) ทฤษฎีการเลือกอาชีพของโร (Roe's Theory of Vocational Choice)
- มีรายละเอียดของแต่ละทฤษฎีดังต่อไปนี้

- 1) ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Holland (วัชร ทรัพย์มี, 2523 และ นวลศิริ เปาริทธิย์, 2537) สรุปร่วมกันได้ดังนี้

ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Holland ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1959 บนสมมติฐานที่ว่าบุคลิกภาพของบุคคลจะสะท้อนผ่านการเลือกอาชีพของเขา เหตุผลของการเลือกอาชีพ เกิดจากการผสมผสานของความคิดที่บุคคลมีต่อตัวเองและความเข้าใจของเขาที่มีต่อการเลือกอาชีพว่าเป็นอย่างไร เช่น ผู้ที่ชอบบริการผู้อื่น (เป็นความคิดที่มีต่อตนเอง) และรู้ว่าอาชีพประชาสัมพันธ์ต้องทำหน้าที่ให้บริการผู้อื่น (เป็นความคิดที่มีต่องานอาชีพ) เขาอาจเลือกประกอบอาชีพประชาสัมพันธ์ เพราะตรงกับบุคลิกภาพของเขาเอง Holland มีความเชื่อว่า มนุษย์เราเมื่อถึงเวลาที่จะเลือกประกอบอาชีพจะมีความเข้าใจคร่าว ๆ เกี่ยวกับอาชีพเหล่านั้นบ้างแล้ว ความเข้าใจคร่าว ๆ

ดังกล่าวอาจผิดหรือถูกก็ได้ เช่น บางคนเมื่อนึกถึงอาชีพเลขานุการ อาจนึกถึงงานด้านสบาย ๆ แต่งตัวสวยงาม แต่ไม่รู้ว่าเลขานุการเป็นอาชีพให้บริการรับคำสั่งและต้องทำงานหนัก Holland กล่าวว่าความเข้าใจที่มีเกี่ยวกับอาชีพจะเป็นตัวบ่งชี้ให้บุคคลอยากหรือไม่อยากเข้าสู่อาชีพ Holland จึงพยายามเขียนรายชื่ออาชีพต่าง ๆ มากมาย เพื่อศึกษาว่าคุณคนมีความเข้าใจอาชีพอย่างไร ถ้าเขาชอบหรือพอใจในอาชีพใด อาจเป็นดัชนีแสดงถึงบุคลิกภาพหรือแนวโน้มการใช้ชีวิตตามวิถีทางนั้น

Holland แบ่งรูปแบบบุคลิกภาพของบุคคลซึ่งสอดคล้องกับอาชีพต่าง ๆ และเป็นแนวทางการเลือกอาชีพของบุคคล ดังต่อไปนี้

(1) บุคคลที่ชอบกิจกรรมที่ต้องใช้พลังกำลังและเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปธรรม หรือกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน (The Motoric Orientation) เป็นบุคคลที่พยายามหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ต้องสนทนาหรือสังคมกับบุคคลอื่น บุคคลที่มีบุคลิกภาพเช่นนี้มักจะชอบอาชีพกลไกกรรม เทคนิค ช่าง กิจา

(2) บุคคลที่ชอบกิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด การแก้ปัญหา มีลักษณะเป็นนักวิชาการ (The Intellectual Orientation) บุคคลประเภทนี้มักจะสนใจอาชีพด้านวิทยาศาสตร์ การคำนวณ อาชีพที่ต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ เช่น อาชีพนักวิทยาศาสตร์ แพทย์ นักคำนวณ

(3) บุคคลที่ชอบสังคมกับบุคคลอื่น ชอบแสดงตัว รื่นเริง ชอบสนทนา (The Social Orientation) บุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้มักสนใจอาชีพที่ได้มีโอกาสสังคมกับผู้อื่น ได้บริการสังคม เช่น อาชีพ นักสังคมสงเคราะห์ ครู นักแนะแนว นักจิตบำบัด

(4) บุคคลที่ชอบทำตามระเบียบแบบแผน เป็นคนประณีตและยึดประเพณีนิยม เป็นคนที่ไม่ค่อยยืดหยุ่นผ่อนปรน (The Conforming Orientation) บุคคลที่มีบุคลิกภาพเช่นนี้มักชอบทำงานที่มีระบบระเบียบ ปฏิบัติไปตามระบบระเบียบที่มีอยู่ เช่น งานด้านสารบรรณ เลขานุการ บรรณาธิการ

(5) บุคคลที่มีลักษณะเป็นผู้นำ ชอบชักจูงผู้อื่น ชอบมีอำนาจ ชอบแสดงตัว และมีความเชื่อมั่นในตนเอง (The Persuasive Orientation) บุคคลประเภทนี้มักจะชอบอาชีพที่ตนจะได้แสดงลักษณะของตน เช่น อาชีพนักการเมือง นักธุรกิจ นักโฆษณา ประชาสัมพันธ์

(6) บุคคลที่ชอบความงาม รักศิลปะ มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่ค่อยควบคุมตนเองมักทำสิ่งต่าง ๆ ตามใจปรารถนา (The Esthetic Orientation) บุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้มักเลือกอาชีพด้านศิลปะ เช่น อาชีพศิลปิน นักประพันธ์

Holland กล่าวว่า ถ้าบุคคลมีบุคลิกภาพที่คงที่ เหมาะสำหรับอาชีพหนึ่งอาชีพใดและได้รับความช่วยเหลือจากการได้รับข้อมูลด้านอาชีพ และการให้คำปรึกษาด้านอาชีพแล้ว จะทำให้เลือกอาชีพได้สะดวกและเหมาะสม ถ้าบุคคลมีบุคลิกภาพที่ไม่คงที่ในทางหนึ่งทางใดแล้ว หรือไม่มีความชอบหรือความสนใจในด้านใดเสียเลยจะประสบปัญหาในการเลือกอาชีพ ถ้าบุคคลใดไม่สามารถเลือกอาชีพตามความต้องการอันดับแรกของตนได้ ก็จะเลือกอันดับรองลงมา ซึ่งเหมาะกับบุคลิกภาพของเขาต่อไป แต่ถ้ามีความชอบที่กำกวมกันจะทำให้เลือกอาชีพได้ยาก

นอกจากนั้นฮอลแลนด์ยังได้กล่าวถึงความคาดหวังเกี่ยวกับระดับอาชีพของบุคคล (Level of Occupational Choice) ว่าขึ้นอยู่กับ การที่บุคคลประเมินตนเอง ฮอลแลนด์เน้นว่าการที่บุคคลรู้จักบุคลิกภาพของตนเองและมีความรู้เกี่ยวกับอาชีพมีความสำคัญมากในกระบวนการเลือกอาชีพ

2) ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Roe (วัชรวิ ทรัพย์มี, 2523 และ นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2537) สรุปได้ดังนี้

แนวความคิดของทฤษฎี

(1) พันธุกรรม จะเป็นตัวกำหนดและจำกัดการพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ แต่คุณลักษณะบางอย่างก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของพันธุกรรมมากนัก เช่น ความฉลาดอาจจะถูกกำหนดโดยพันธุกรรมมากกว่าเรื่องความสนใจ หรือทัศนคติ ซึ่งจะถูกกำหนดโดยสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ของบุคคลมากกว่า

(2) วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ประกอบกับประสบการณ์เฉพาะของตัวเด็ก แต่ละคนจะเป็นเครื่องกำหนดทิศทางการพัฒนาของคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้จากพันธุกรรม

(3) ประสบการณ์ของความพึงพอใจหรือความคับข้องใจในวัยเยาว์จะเป็นตัวกำหนดทิศทางความสนใจของบุคคล และความพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อความต้องการได้รับการสนองตอบโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นความต้องการที่รุนแรงของบุคคล และเมื่อสนองตอบได้ก็จะยังทำให้บุคคลมีความพึงพอใจสูงขึ้นตามไปด้วย

(4) แบบแผนความสนใจที่เด่นชัด จะถูกกำหนดโดยพลังทางจิต (Psychic Energy)

(5) แรงจูงใจอันที่จะนำไปสู่ความสัมฤทธิ์ผล ขึ้นอยู่กับระดับความต้องการและความสามารถที่จะตอบสนองความต้องการนั้น

จึงสรุปได้ว่า พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และความต้องการมีความสำคัญและมีผลต่อการเลือกทิศทางอาชีพของบุคคล

ความแตกต่างของบุคคลในการเข้าสู่อาชีพ มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์วัยเด็ก โดยเฉพาะอิทธิพลการเลี้ยงดูที่พ่อแม่มีต่อลูก ซึ่ง Roe ได้อธิบายเกี่ยวกับแบบฉบับการเลี้ยงดูดังนี้

(1) การอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยใช้อารมณ์ (Emotional Concentration on the Child) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1.1) การอบรมเลี้ยงดูอย่างปกป้องคุ้มครองมากเกินไป ซึ่งจะมีบรรยากาศของการปกป้องคุ้มครองระแวดระวังเด็กทุกฝีก้าว ไม่ค่อยยอมให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ (Overprotecting Climate) การเลี้ยงดูแบบนี้ แม้จะสนองความต้องการด้านร่างกายและความปลอดภัยแก่เด็ก แต่จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กพึ่งผู้ใหญ่มาก และมักจะทำให้เด็กกลายเป็นคนที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ตามแบบฉบับที่มีอยู่ ไม่ค่อยได้แสดงความคิดริเริ่ม

1.2) การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด เรียกร้องจากเด็กมาก ครอบครัวยุติธรรมจะมีบรรยากาศที่เน้นเรื่องการคาดหวังความสำเร็จจากเด็กมาก คาดหวังให้เด็กกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์แบบ (Overdemanding Climate) เด็กเหล่านี้จะได้รับความรักก็ต่อเมื่อทำตามที่ผู้ใหญ่ ต้องการและคาดหวัง ซึ่งอาจทำให้เด็กเกิดความเครียดสูง และอาจหาทางออกด้วยการก้าวร้าวหรือเก็บตัว

(2) การอบรมเลี้ยงดูแบบละเลยไม่สนใจหรือไม่ยอมรับเด็ก (Avoidance of the Child) ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1) การอบรมเลี้ยงดูแบบละเลยเด็ก ซึ่งในครอบครัวแบบนี้บิดามารดา หรือผู้ปกครองจะละเลยเด็ก ไม่ค่อยเอาใจใส่หรือรับผิดชอบต่อเด็ก ไม่ค่อยตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ของเด็ก (Neglecting Climate) ซึ่งอาจจะทำให้เด็กเกิดความน้อยใจ มองโลกแง่ร้าย

2.2) การอบรมเลี้ยงดูแบบไม่ยอมรับเด็ก เนื่องจากมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเด็ก เป็นต้นว่าคิดว่าเด็กเป็นคนไม่ดี มีความประพฤติที่ไม่พึงปรารถนา ซึ่งเด็กมักได้รับการดูว่าและลงโทษ หรือผู้ปกครองละเลยทอดทิ้งไม่สนใจเด็ก (Rejecting Climate) เด็กประเภทนี้มักจะไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งอาจทำให้เด็กเกิดความน้อยใจ มองโลกแง่ร้าย ก้าวร้าวหรือเก็บกด

(3) การอบรมเลี้ยงดูแบบยอมรับให้ความรักและให้ความอบอุ่นแก่เด็ก ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

3.1) การอบรมเลี้ยงดูแบบไม่เข้มงวดต่อเด็ก มีการยอมรับเด็ก ให้ความรักและความใกล้ชิดต่อเด็กพอประมาณ ตั้งเกณฑ์ ควบคุมพฤติกรรมของเด็กเพียงเล็กน้อย เด็กประเภทนี้มักจะชอบสังคมกับบุคคลต่าง ๆ

3.2) การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักต่อเด็ก ครอบครัวยุคใหม่นี้จะมีบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความรัก ความอบอุ่น (Loving Climate) เด็กจะได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ พ่อแม่ผู้ปกครองจะใช้เหตุผลกับเด็กในการอบรมสั่งสอน จะใกล้ชิดสนิทสนมกับเด็ก พร้อมทั้งจะเป็นที่ปรึกษาแก่เด็กในทุกเรื่อง สนับสนุนส่งเสริมให้เด็กมีความเป็นตัวของตัวเอง การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้จะทำให้เด็กเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี รื่นเริงแจ่มใส ชอบสังคม

นอกจากนี้ Roe ได้ใช้ความเข้าใจเรื่องความต้องการของทฤษฎี Maslow ที่ได้จัดลำดับความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ จากนั้นต่ำไปสูงขึ้นสูงมาใช้อธิบายในทฤษฎีนี้ โดยอธิบายถึงเรื่องความต้องการว่ามีส่วนสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการบรรลุเป้าหมายโดยกล่าวว่าความต้องการธรรมดา เช่น หิว กระหาย ไม่จัดเป็นตัวกระตุ้นหรือแรงจูงใจในระดับจิตสำนึกของบุคคล

ความต้องการที่แทบจะไม่มีทางได้รับการตอบสนองเลย มักจะไม่เข้ามามีบทบาทอีกต่อไป ถ้าเป็นความต้องการระดับที่สูง ๆ (เช่นความต้องการสุนทรียต่าง ๆ) แต่ถ้าเป็นความต้องการในระดับต่ำ และไม่ได้รับการตอบสนองก็อาจกลายเป็นตัวกีดขวางความต้องการในระดับอื่นไปด้วย

ส่วนความต้องการที่จะกลายเป็นตัวจูงใจที่สำคัญของมนุษย์ มักเป็นความต้องการที่กว่าจะได้รับการตอบสนองต้องใช้เวลาานาน ๆ เช่น นาย ก. มีความต้องการที่จะได้รับความยกย่องและยอมรับจากสังคม แต่การเป็นที่ยกย่องไม่ได้ใช้เวลาเพียงวันเดียว นาย ก. จึงพยายามทำตัวและทำกิจกรรมหลายรูปแบบ เพื่อให้ไปถึงจุดหมายของชีวิต ความต้องการได้รับการยกย่องจึงเป็นแรงจูงใจที่สำคัญของนาย ก. เขาอาจใช้ชีวิตทำงานอาชีพหรือกิจกรรมที่สังคมยกย่องเขาอยู่เสมอ ๆ โดยอาจรู้หรือไม่รู้ถึงสาเหตุที่ทำก็ได้ ในกรณีที่เขาทำไปโดยไม่รู้ตัวก็เรียกได้ว่าเขาถูกผลักดันโดยแรงจูงใจในระดับจิตสำนึก

Roe ยังแบ่งอาชีพออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ คือ

(1) อาชีพที่ติดต่อกับเกี่ยวข้องกับบุคคล เช่น อาชีพบริการ อาชีพธุรกิจ อาชีพที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมระเบียบประเพณี อาชีพด้านศิลปะและการบันเทิง

(2) อาชีพที่ทำงานเกี่ยวข้องกับวัตถุ เช่น อาชีพด้านเทคนิค การเกษตร วิทยาศาสตร์ Roe อธิบายว่า ประสบการณ์ที่บุคคลได้รับในวัยเด็กจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง จะมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ เป็นต้นว่า บุคคลที่มาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศแห่งความรัก ความอบอุ่น จะเป็นคนที่ชอบสังคมกับบุคคลต่าง ๆ มีทัศนคติที่ดีต่อการสังคม เมื่อเลือกอาชีพมักจะเลือกอาชีพที่ติดต่อกับบุคคล เช่น อาชีพเกี่ยวกับการให้บริการ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักแนะแนว แพทย์ พยาบาล ตำรวจ หรืออาชีพธุรกิจ ส่วนบุคคลที่มาจากครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น เช่น พ่อแม่ทะเลาะไม่สนใจหรือเรียกร้องต่อเด็กมากเกินไป จะทำให้บุคคลนั้นเป็นบุคคลที่ไม่ชอบสังสรรค์กับบุคคลอื่น ฉะนั้นมักจะเลือกอาชีพที่ไม่ต้องติดต่อกับบุคคลแต่เป็นการทำงานกับวัตถุมากกว่า เช่น อาชีพด้านเทคนิค กลีกรรม และวิทยาศาสตร์

จากทฤษฎีการเลือกอาชีพทำให้ได้แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกอาชีพว่าจะมีอิทธิพลต่อผู้เลือกตลอดชีวิต ถ้าบุคคลสามารถเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสมก็จะประสบความสำเร็จก้าวหน้าในอาชีพ แต่ถ้าเลือกอาชีพได้ไม่เหมาะสมก็ไม่สามารถสนองความต้องการของตนเองอย่างเต็มที่ และมีแนวโน้มที่จะประสบความล้มเหลวและไม่สามารถปรับตัวในอาชีพนั้นได้ ดังนั้นการได้ศึกษาถึงทฤษฎีการเลือกอาชีพก็จะเป็นประโยชน์ในการแนะแนวอาชีพเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กได้อย่างเหมาะสม

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมแนะแนวอาชีพ

Ginzberg and Others (1951, อ้างถึงในบรรเจิด จันทโรทัย, 2532)

ได้ทำการศึกษาความสนใจในอาชีพของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนโดยใช้วิธีสัมภาษณ์ติดต่อกัน พบว่าเมื่ออายุประมาณ 11 ปี ความชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเริ่มมีผลต่อแรงจูงใจทางอาชีพของเด็ก เมื่ออายุระหว่าง 13-14 ปี ความสามารถอันแท้จริงในด้านใดด้านหนึ่งของเด็กจะเริ่มมีผลต่อการเลือกอาชีพของเขาและเมื่ออายุระหว่าง 15 - 16 ปี เด็กจะพิจารณาถึงสิ่งที่จะเป็นไปได้ในสังคมและผลที่จะได้รับจากการประกอบอาชีพนั้น ๆ ในการเลือกอาชีพของตน

Goff (1967 อ้างถึงในวัชรวิ ทรัพย์มี, 2523) ได้ทดลองโครงการแนะแนวอาชีพระดับประถมศึกษาในรัฐโอไฮโอ ซึ่งโครงการนี้จัดขึ้นในหลายโรงเรียนที่มีหน่วยงานแนะแนวอาชีพ

โดยผู้ทดลองแบ่งกลุ่มตัวอย่างนักเรียนเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง จัดกิจกรรมให้กับกลุ่มทดลอง โดยการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล ให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม ให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ เชิญวิทยากรมาอภิปรายเรื่องอาชีพ ผลการทดลองปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรู้เกี่ยวกับอาชีพมากขึ้น มีเจตคติต่อผู้ให้คำปรึกษาสูงขึ้นและต้องการความช่วยเหลือในการเลือกอาชีพมากขึ้น

Eskenazi (1987 อ้างถึงใน อุดลย์เดช ตียะบุตร, 2534) ได้ทำการศึกษาเรื่องกลุ่มแนะแนวการศึกษาด้านอาชีพในระดับท้องถิ่นกับรูปแบบที่มีประสิทธิภาพของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์โดยมีจุดประสงค์เพื่อหารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์รูปแบบที่ได้เสนอในการศึกษาค้นคว้านี้คือ ระบบการติดต่อสื่อสารในกลุ่ม การเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อผลสำเร็จของกลุ่ม และการยอมรับสมาชิกกลุ่มในด้านความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน ผลการวิจัยสรุปว่ารูปแบบทั้ง 3 เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพและยังมีความสัมพันธ์ร่วมต่อความสำเร็จของกลุ่มในการให้คำแนะนำด้านการศึกษาด้านอาชีพ

รุ่งโรจน์ มีคุณ (2526) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองและครูเกี่ยวกับปัญหาด้านอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อหาแนวทางในการเสนอกิจกรรมแนะแนวอาชีพที่เหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปกครองและครูของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสำรวจปัญหาด้านอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบบสำรวจที่สร้างครอบคลุมปัญหา 4 ด้านคือ ปัญหาด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพ ปัญหาด้านความเข้าใจในอาชีพ ปัญหาด้านการรู้จักตนเอง และปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองและครูมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาจากลักษณะของปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลือตามลำดับทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. ปัญหาด้านความเข้าใจในอาชีพ พบว่านักเรียนไม่มีความรู้และไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ไม่มีโอกาสชมสถานที่ประกอบอาชีพและฝึกอาชีพนอกโรงเรียน
2. ปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับอาชีพ พบว่านักเรียนไม่ทราบแนวทางและแผนการเรียนในระดับมัธยมศึกษา ไม่ได้ฝึกและวางแผนการประกอบอาชีพตามความถนัดและเหมาะสมกับวัยของตนเอง
3. ปัญหาด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพ พบว่านักเรียนชอบและสนใจอาชีพที่ได้รับเงินตอบแทนสูง อาชีพที่เครื่องแบบสวยงาม และกลัวความล้มเหลวในการประกอบอาชีพของตนเอง

4. ปัญหาด้านการรู้จักตนเอง พบว่านักเรียนไม่ทราบว่าตนเองมีความเหมาะสมกับอาชีพใด ไม่มีความละเอียดในการทำงาน ไม่มีความสามารถควบคุมตนเอง

ประเสริฐ พรหมคร (2531) ได้ศึกษาการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวอาชีพที่มีต่อเจตคติต่ออาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจำการบุญ จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนโดยชุดกิจกรรมแนะแนวอาชีพมีเจตคติต่ออาชีพดีกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีปกติ

บรรเจิด จันทาทัย (2532) ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดบริการแนะแนวอาชีพของโรงเรียนในโครงการจัดบริการแนะแนวอาชีพอย่างมีระบบครบวงจรในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ขาดสถานที่ฝึกงานอาชีพให้นักเรียน เวลาที่จัดให้นักเรียนไปรับบริการไม่เหมาะสม ขาดการเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพแก่นักเรียน ขาดการส่งเสริมความสนใจในอาชีพและการติดตามผลนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาหรือออกจากโรงเรียนระหว่างเรียนไม่ได้รับความร่วมมือจากนักเรียนและผู้ปกครอง

สมเกียรติ แสงทองล้วน (2535) ได้ทำการศึกษาทดลองใช้ยุทธวิธีในการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยมที่มีต่อเจตคติต่ออาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนบ้านป่าคาแม่เงิน จังหวัดเชียงราย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน สุ่มเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ ยุทธวิธีในการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยมที่มีต่อเจตคติต่ออาชีพจำนวน 14 โปรแกรม และแบบทดสอบวัดเจตคติต่ออาชีพของประเสริฐ พรหมคร เมื่อทดสอบคะแนนแบบทดสอบวัดเจตคติต่ออาชีพก่อนและหลังการใช้ยุทธวิธีพิจารณาสร้างเสริมค่านิยมที่มีต่อเจตคติต่ออาชีพของกลุ่มทดลองโดยใช้ t-test ในการทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลของคะแนนเฉลี่ยของเจตคติต่ออาชีพของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการใช้ยุทธวิธีในการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยมที่มีต่อเจตคติต่ออาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนมีการรับรู้ด้านอาชีพสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่ม
2. นักเรียนมีการรับรู้ด้านอาชีพสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการสอนแบบปกติ
3. นักเรียนที่ได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่มมีการรับรู้ด้านอาชีพสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. นักเรียนในกลุ่มทดลองที่มีการรับรู้ด้านอาชีพสูง ปานกลางและต่ำ มีการรับรู้ด้านอาชีพเพิ่มขึ้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่ม

5. นักเรียนในกลุ่มควบคุมที่มีการรับรู้ด้านอาชีพสูง ปานกลางและต่ำ มีการรับรู้ด้านอาชีพเพิ่มขึ้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการสอนแบบปกติ

ปิยะมิตร เมธาธิระนันท์ (2537) ศึกษาผลการใช้ชุดการแนะแนวอาชีพที่มีต่อความสนใจในอาชีพอิสระของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแหลมเจดีย์ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2536 จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 12 คน โดยกลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้ชุดการแนะแนวอาชีพทั้งหมด 12 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุมสอนแบบปกติ การวัดความสนใจอาชีพอิสระ ทำการวัดก่อนและหลังการทดลองใช้แบบสอบถามความสนใจอาชีพอิสระ ซึ่งบุหงา เอกภพอนุกุล (2535) เป็นผู้สร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการแนะแนวอาชีพมีความสนใจในอาชีพอิสระสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สัญญา ธนาสวัสดิ์โยธิน (2538) ได้ศึกษาทดลองใช้กิจกรรมแนะแนวที่มีเจตคติในอาชีพอิสระของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านท่าขาม อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2537 จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 12 คน และกลุ่มควบคุม 12 คน กลุ่มทดลองได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวเป็นเวลา 4 สัปดาห์ ๗ ละ 3 ครั้ง ครั้งละประมาณ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยโปรแกรมการใช้กิจกรรมแนะแนวที่มีต่อเจตคติในอาชีพอิสระจำนวน 12 โปรแกรม และแบบสอบถามเจตคติในอาชีพอิสระ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือการทดสอบค่าที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวอาชีพมีเจตคติในอาชีพอิสระสูงขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวมีเจตคติในอาชีพอิสระสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนวอาชีพนั้นพบว่า ในโรงเรียนประถมศึกษา มีปัญหาเกี่ยวกับการแนะแนวอาชีพ เช่น นักเรียนไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพ ไม่ทราบถึงความถนัดและความสนใจของตนเอง ไม่มีทักษะและความละเอียดรอบคอบในการทำงาน ซึ่งการแนะแนวอาชีพโดยการใช่วิธีการต่าง ๆ เช่น กลุ่มสัมพันธ์ การให้คำปรึกษาด้านอาชีพ การใช้

ชุดการแนะแนวอาชีพ ฯลฯ สามารถพัฒนาให้นักเรียนได้เกิดการรับรู้ ความรู้ ความเข้าใจ และการเห็นความสำคัญของอาชีพได้สูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนในกลุ่มที่ไม่ได้รับการทดลอง แล้วจะมีผลแตกต่างกันอย่างชัดเจน

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการรับรู้ด้านอาชีพ

Malvey (1985) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการศึกษาอาชีพที่มีต่อการรับรู้ด้านอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้โปรแกรมการศึกษาอาชีพมีการรับรู้ทางด้านอาชีพสูงขึ้น

Miles (1988) ได้ศึกษาผลของการสอนการรับรู้ด้านอาชีพ และแนวคิดในการตัดสินใจเลือกอาชีพแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 โรงเรียนประถมศึกษาในมลรัฐนิวยอร์ก ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีคะแนนการรับรู้ด้านอาชีพและแนวคิดในการตัดสินใจเลือกอาชีพสูงขึ้น หลังจากได้รับการสอนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนมีทัศนคติต่ออาชีพสูงขึ้น

Solvay (1988) ศึกษาผลของการรับรู้ด้านอาชีพที่มีต่อความรู้และทัศนคติในการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการรับรู้ด้านอาชีพมีความรู้และทัศนคติในการเลือกอาชีพสูงขึ้น

Corso (1990) ศึกษาการรับรู้ด้านอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษารัฐแคลิฟอร์เนีย ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างตัวแปร การรับรู้ด้านอาชีพ เพศ และเชื้อชาติของนักเรียน

สมพงษ์ สุขคงคารกิติ (2530) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดการแนะแนวอาชีพที่มีต่อการสำนึกด้านอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2529 จำนวน 60 คน โดยกลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยชุดการแนะแนวอาชีพและกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีการรับรู้ด้านอาชีพสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมมีการรับรู้ทางด้านอาชีพก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

มาริสา เครืองพนัส (2536) ศึกษาถึงผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการรับรู้ด้านอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านป่าซาง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2535 จำนวน 30 คน ที่ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนจากประชากรและสุ่ม

อย่างง่ายอีกครั้งหนึ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน กลุ่มทดลองได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่มเกี่ยวกับการรับรู้ด้านอาชีพ และกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติเกี่ยวกับการรับรู้ด้านอาชีพ เครื่องมือที่ใช้วัดการรับรู้ด้านอาชีพ คือแบบสอบถามการรับรู้ด้านอาชีพ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การทดสอบของวิลคอกซัน (Wilcoxon Matched-Pairs Signed Ranks Test) แมนวิทนี (The Mann-Whitney U Test) และครุสคาล - วอลลิส (The Kurskal-Wallis One - Way Analysis of Variance by Ranks) ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนมีการรับรู้ด้านอาชีพสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่ม
2. นักเรียนมีการรับรู้ด้านอาชีพสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการสอนแบบปกติ
3. นักเรียนที่ได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่มมีการรับรู้ด้านอาชีพสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. นักเรียนในกลุ่มทดลองที่มีการรับรู้ด้านอาชีพสูง ปานกลางและต่ำ มีการรับรู้ด้านอาชีพเพิ่มขึ้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่ม
5. นักเรียนในกลุ่มควบคุมที่มีการรับรู้ด้านอาชีพสูง ปานกลางและต่ำ มีการรับรู้ด้านอาชีพเพิ่มขึ้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการสอนแบบปกติ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการรับรู้ด้านอาชีพ สรุปได้ว่า การรับรู้ด้านอาชีพส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถพัฒนาได้ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียน

จากการศึกษาถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการรับรู้ด้านอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นวัยที่จะต้องพัฒนาให้เกิดการรับรู้ทางอาชีพ เพื่อเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเลือกอาชีพหรือเลือกศึกษาต่อเพื่อประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองซึ่งกิจกรรมแนะแนวก็เป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาการรับรู้ด้านอาชีพ เพราะจะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ส่งผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเอง